

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS:

Belső farkasutca 78. sz. alatt gr. BÄNFELHÁZ emeletében.

Megjelen a lap hetenkint háromszor n. m. keddén, csütörtökön és szombaton délelőtt.
 Ára évenként 3 fl. o. é. Hirdetési ár: négyhét napos hirdetés 7 kr., másodszor 6 kr., harmadszor 5 krajczár o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatálnál kesseltetik.
 A „Közlelőny” cikkek sora után 15 kr. előleges beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési felhívás

K. KÖZLÖNY

oct.—dec. folyamára.

Lapunk előfizetési ára:

Egészévre	12 forint.
Félévre	6 „
Évnyegyre	3 „

Az előfizetési pénzek kiadónk Stein János középutcai könyvkereskedésébe bérmentve küldendők, hol a lapok pontos szétosztásáról gondoskodva van.

Kölozsvár, sept. 26.

(D) Az orosz császár a finnek fővárosában Helsingforsban személyesen nyitá meg a hó 18-kán az országgyűlést. Sajátságos benyomást tehet lelkünkre, midőn az éjszakai óriás szláv birodalom autocratája egy pár évtizeden át alkotmánya élvezetéből önhatalmilag elzárt tartományosokká képviselőt előtt megjelent, s lemondva az atyja által ápoló despotikus elvekről, az alkotmányos monarchiai elv mellett nyilatkozik. Számoltat népe előtt a felvett kölesönkről; felhatalmazza a kis tartományt önálló kölesönök vételére, s azoknak törlesztésére; az országgyűlés elterjeszti az adót, elismerve, hogy a népképviselő joga ahoz szólani, s annak kivételése módját meghatározni. A császár a kis tartomány jogkörébe esőnek tartja azt, hogy vasutaira kölcsönt vehessen; e jogot megengedve a kis tartomány kormányának egyelőre a nemzet utólagos jóváhagyása reményében igénybe venni, s kifejezi azon határozott ohajtását, hogy jövőre e nagyhercegség rendjeinek jóváhagyására nélkül semmi új kölcsön ne vétessék.

A nagyhercegség alaptörvényein éjszaka ura nem kíván semmi önhatalmi változtatást tenni. Törvényjavaslatokat fog dolgoztatni azon viszonyok elhatárolására, melyek e nagyhercegségnek az orosz birodalommal történt egyesítése óta természetesen előállottak s törvényileg elhatárolandók. Elismeri ebben a császár a nagyhercegség jogának folytonosságát, a min bármilyen változtatást csak az országképviselet beleegyezése által tehetni! S hogy a nemzet e legmagasabb emberi jogot, az országsouverainitás jogát gyakorolhassa, biztosítja a császár a finnek, miként az országgyűlés minden három évben össze fog hivatalni.

Mily szép lap telik be ezen alkotmányos mozzanat elősorolásával. Európa népeinek nagyobb része, mely az alkotmányosságának elvesztése miatt aggódik, irigységgel nézhetne a kis finn földre, s éjszakra vetné reményét. Csak hogy fájdalom nem mindent építhet a nagyszerűnek tetsző tény elvi őszinteségére. Kormányzati tactika is lehet az egész; nem most látjuk előbb, hogy nagyhatalom kintné kedvezésben részesít kicsiny és jelentéktelen néptörödéket, míg a tekintélyesb, ki hatalma ellen gátokat vethetne, erőszakos rendszabályokkal leülleti. Láthatunk példáját ennek Törökországban, melynek autocrat ura elnyomta a török népet, a keleti keresztényeket, míg a kis baskirok szabad alkotmányát híven fentartotta.

Im Oroszország is elismeri Finland országos autonómiáját, és pedig nem nagyon korlátozott értelemben; e tartomány jogában állnak ismeri a képviselet időszakonkénti összehívása iránti uralkodói köteleességeket, de éppen ez időben vértől ázik a szerencsétlen

Lengyelország földje azért, mert e nemzet magának ugyanazon jogokat, s ugyanazon jogfolytonossági alapokon követelte, melyeket maga a császár Finlandra nézve érvényeseknek elismer, s gyakorlatára személyesen, nem is ezári személynök által nyitja meg az országgyűlést.

Mig amott a császár, mint alkotmányos monarchia, népe egy kis töredékénél öröm- és hálaérzelmeiket gerjeszt, itt a vében uszó Murawiewnek legmagasabb méltánylatát, s a szt. András-rend fényes díszjeleit küldi meg.

Az idő fejt meg, vajlon e nagy ellentét, mint kivívó következtetés létezik-e, avagy komoly szándék lelkesíti a hatalmas császárt, hogy az absolut kormányzásnak véget vessen; s azon elveket, melyeket Helsingforsban elismert, nemskóra alkalmazza Varsóban is.

Ez esetben azon szomorító tragoedia, mely Lengyelországban foly, talán drámai fordulatot vehet még, s az egymással viaskodó hatalom és nemzet közt annyi véraldozat után még lehetővé válhatik a kiegyenlítés?

Lengyelország egy újabb kínos tapasztalattal gazdagodott: a mint biztatta és cserben hagyta e szerencsétlen nemzetet 1831-ben Franciaország, éppen úgy biztatta s cserben hagyta mostan is, és újból arra tanítá meg a népeket, mikép forradalmat ne indítsanak külső biztatásokra.

Habár Gortsakoff válasza, mely már olvasóink előtt fekszik, spártai rövidsége mellett eléggé elárulja, hogy az európai nagyhatalmak diplomatai harcának szelid természetét ismeri, s nem sokat aggódik a fegyveres felépések miatt: lehet-e remélni, hogy e hang s a Lengyelországban elkövetett kegyetlenségek Európa kormányait a jegyzékváltásoknál komolyabb rendszabályokra ösztönzik?

Mi nem igen hiszszük ezt. A tél már bekövetkezendőben, s Lengyelország szabadellvű hőseinek utolsó véreppjei hullandak az új hóra. A nemzet le lesz verve, a francia senatusban lesz egy szónok megint, a ki így szóljon föl: „Rend van Lengyelországban” s a helyeslő zajának háborítására nem fognak hallszani a rideg Szipheriába száműzött szerencsétlenek rablánczainak nehéz csörgése.

Nehéz a szenvedés de mit ér annak kitörése is?

„A bajnok jutalma véresek s halál, és rideg dicsőség sirja halminál.”

Az angol és francia sürgönyök.

I.

Drouin de Lhuys-nek a sz.-pétervári francia követhez intézett sürgönye.

Páris, aug. 8. 1863.

„Herceg ur! Midőn a császár kormány, a londoni s bécsi kabinetekkel egyetértőleg elhatározza, apr. 10- s jun. 17-ről kelt közléseit az orosz udvarhoz intézni, a közérdek-szembiztosítgatás oly tekintetű által vezéreltetett, miket teljes nyíltsággal fejtettünk ki. Az volt célja, hogy ama hatalmasságot annak kinyomozására bírja, hogy minő eszközökkel lehetne a nyugalmat tartós alapokon állítani helyre, s megelőzni oly zavarok ismétlődését, melyek soha sem törtek ki a nélkül, hogy egész Európában a kedélyeket föl ne háborították s a békét ne veszélyeztették volna. Az orosz kormány eleinte elismerni látszott észrevételünk jogosságát. Az némileg fölhevített arra bennünket, hogy nézetünket eleje terjesztssük s azt kelle binnünk, hogy az hajlandó elfogadni ama tanácskozásokat, miknek megnyitását korszerűnek ítéltük.

Az angol s austriai udvarokkal közös levén ezen helyzetünk, egyetértőleg állapítottuk meg azon alapokat, melyek az alkudozások számára kiindulási pontul szolgáltattak s ama program, mely iránt egymás közt megegyeztünk, a méltányosság legemléb elveivel összhangzásban levén, a mérsékletességnek feltűnő bizonyítványát szolgáltatja.

Ezért színtoly meglepetéssel, miut sajnálattal láttuk, hogy a sz.-pétervári kabinet, eredeti magatartását módosítván, formászerint elutasítá ajánlatainkat, s azok helyébe elfogadhatlan javaslatokat állított.

Valóban, miként nyilatkozik az ama közlésekben, melyek által a 3 hatalmasság együttes lépéseire választott?

Gortsakoff herceg szerint Lengyelország állapota csupán kívülről eredt izgatások következménye, melyek nélkül az agitatio a törvények hatása alatt, a tömegek közönyes idegenkedésével szemben kialudt volna. Egyedül ezen forradalmi jellem ad a kérdésnek európai érdeket, s határozza meg azon eszmécsere tárgyát, melybe Oroszország kész volt becsatlakozni.

A sz.-pétervári kabinet kijelenti, hogy a hat kijelölt pontban, mint a melyek a Lengyelország pacificálására alkalmas határozatok csirját foglalják magukban, semmi olyas sincs, mi ellenkezik Sándor császárról felségének a lengyelek iránybani szándokaival; azonban mielőtt azokat tekintetbe venné, azt kívánja, hogy az anyagi rend, a hatóság tisztelte helyre legyenek állítva. A fegyverszünet gyakorlatlan lenne. Az egyedüli kiegyenlítés, mely az orosz udvar méltóságával, valamint a nemzet s hadsereg érzelmeivel összeférő lenne, a lengyelek előleges hódolása. Az orosz kormány nem vonja kétségbe a bécsi szerződés aláíróinak azon jogát, miszerint annak kifejezését saját meggyőződésük szerint magyarázhatják; azonban ezen záradékot iránt már minden el volt mondva, a nélkül, hogy gyakorlati eredmény idéztetett volna elő, s egy értekezlet összehívása messze túlhaladna a magyarázati jog határait. A követendő eljárás már ki van jelölve azon eljárás által, mely a bécsi alkudozásokban követett. Akkor egyedül az Európát érdeklő általános elvek ígatattak be a congressus általános okmányába.

Jelenleg ezen elvek nincsenek kérdés alatt; azonban a közigazgatási részletek s a belrendezkedések hasznosnak szolgáltatnának anyagot alkudozásokra ama 3 udvar közt, melyek az 1815. máj. 3 ki különserződéseket kötötték.

Azon okoskodás, melyet főleg lehető szabotassággal foglaltam össze, teljes ellenkezésben áll a legbizonyosabb tényekkel, s szerződéseknél mind betűjéről, mind szellemétől eltér.

A lengyel kérdés — Gortsakoff herceg szerint — csupán eredeténél s forradalmi irányzatánál fogva európai kérdés, s a jelen események egyedül egy kosmopolita demagogia művei. Korunk már sokkal több különféle mozgalmak által látta a társadalmakat háborgatni, semhogy ugyanazon elnevezésben zavarhatná össze egy, saját nemzetiségét védelmező nép kétségbeesett erőfeszítéseit, s oly beteg szellemű egyének tulesapongó vágyait, kik magukat a társadalmi rend alapjait támadják meg. Lengyelország izgatottsága oly okokból ered, melyekben semmi mesterkelt, és semmi történetes sincs. Az oly helyzet eredménye, mely már majdnem egy század óta tart, mely talán bármely más körülménynél többet tett a forradalomnak Európában előállítására s fontartására. Ama fölkelés, melynek látványa szemünk előtt van, több világos symptomák által előre jelentetvén, egy oly rendszabály által idéztetett elő, melynek a kedélyek akkori helyzetében lehetetlen volt, a legkellemetlenebb következményeket nem vonni maga után. Lengyelország válaszul arra, nem a forradalmi szenvedélyekre, hanem arra hivatkozott, mi az emberi szívben a legmagasabb: a jogosság, hon s vallás eszméire. Nemde kétségbevonhatlan köztudomású tény, hogy az egész lengyel nemzet, minden egyén s minden osztály saját tehetségéhez képest, tettleg vagy szenvedőleg — a helyi körülmények szerint — testestől, lelkestől meg van nyerve a fölkelés ügyének?

Mily csekély jelentőségűek, az ily nemű manifestatióval szemben, néhány emigrans bizottmány izgatásai? Ezért a kabinetnek nem ismerték félre ezen fölkelés valódi jellemét, s az orosz udvar előtt kijelölték annak horderejét. A francia kamarákban, az angol parlamentben, s az ausztriai birodalmi-tanácsban, a három ország közvéleménye, legtekintélyesebb közlegei által nyilatkoztott, hogy a kormányok azon utoni állhatatos haladásra bátorítsa föl, melyre azok léptek. Európában mindenütt, hol csak tanácskozó testületek léteznek, ugyan-

azon hangok hallatszottak. Az alkotmányos hatalmak körén kívül mindenütt szabad s önkényes tünemények tanúsítottak azon általános benyomások élénkségét, miknek összhangságát a saját naponként constatirozza. Saját felelősségük érzete által nagyobb tartózkodásra s ovatosságra lévén kötelezve, szinte az összes kabinetek — a római udvartól a török portáig, — Stockholmól Lissabonig, oly sürgönyökben, miknek tartalmát az orosz kabinet ismeri, azokkal összhangzó véleményeket fejeztek ki, miket a három udvar az előtt különösebben tanácsolt.

A kormányok nem hogy megelőzték volna a közvéleményt, hanem inkább azt csak követék s mérsékelték. Ezt tévé — maga részéről a császár kormánya is — s ezen köteleességet teljesítve, nem tévovázunk azt állítani, hogy egy végzetleges ilusiohózi makacs ragaszkodás lenne, még továbbra is a történelem tanuskodásával s a korunkbeli tényekkel oly kevésbé összhangzásban álló okokból akarni megfajteni a Lengyelországhani vérengzéstelenes rettentő rázkódásokat.

A sz.-pétervári kabinet — mint nekünk mondja — hajlandó tekintetbe venni a 6 pontot, melyek a tanácskozások alapjául ajánltak neki; de azt ama fölitélehez köti, hogy a lázadás előbb el legyen nyomva. Ellenben mi — herceg ur — azt hisszük, hogy a kedélyek lecsillapítására legbiztosabb eszköz lenne, oly tetemes engedmények rendszerének tüneményi alkalmazása s kifejtése, melyek alkalmasak lennének a nemzeti érületet kielégíteni. Oly naponkénti harcoknak, melyekben már eddig is annyi vér ontatott, ha folyvást tartanak, szükségképpen kiengesztelhetlenebbé kell tenniük a bosszúvágyat, s minden utat el kell zárniok a kibékülés előtt.

Mélyen meghatva e látvány által a három udvar azzal bizelgett magának, hogy a fegyverszünet alatt oly egyezkedés jöhet létre, mely mindakat fél elfogadhat, s az ellenségeskedések ideiglenes felfüggesztése, végleges békére vezethet. A szentpétervári kabinet elveti a sugalmazást az orosz nemzet és hadsereg nevében; azonban valamely nagy hatalom méltóságának az felel-e meg, hogy ily egyenetlen erővel viselt harcot folytasson? Éppen nem hiszszük, hogy fegyverszüneti indítványunk a kivételnek gyakorlatlan lett volna, miután az ily köstét Oroszország legengesztelhetlenebb ellenségei sem szegték volna meg; ellenkező esetben őket érvén a felelősség terhe. Ily kísérlet megérdemelte volna, hogy megtéessék, mert ha sikertelen is marad, csak tisztelet éri a kezdeményezőt.

Ily eredményt nem várhatunk azon amnesztatiót, melyet Gortsakoff herceg a felkelés leverése után kitálaszta tesz. Az utóbbi amnesia bebizonyította, mily csekély eredménye van az ily kegyelmi nyilatkozatoknak.

Végre a szentpétervári kabinet a közös tanácskozások helyett alkalmasabbnak véli, ha Ausztria, Oroszország és Poroszország külön szóbeli értekezleteket tartanak, oly belügyi kérdések fölött, melyek Lengyelországgal jelen helyzet következtében megoldandók volnának. Ez esetben a hatalom csak annyit joggal bírna a szerződésnek magyarázatában, a mennyiben azok Oroszország nem korlátozzák. Oroszország semmi hasznát sem lát a szerződések újra felveendő magyarázatából, miután azok annyit izben meg vannak már vitatva a nélkül, hogy egyetértés jött volna létre.

Nem szándokom, herceg ur, e pillanatban az orosz kabinet által vallott azon tan vizsgálataba becsatlakozni, a mint a kormány az 1815-diki congressus tárgyalásait Lengyelországra nézve értelmezte: tudván, hogy az azon évi congressus feljogosított tartá magát a lengyel nemzet sorsa fölött rendelkezni. Sürgönyöm mellékletként, egy emlékiratot ad át önnek, mely okmány a tényeket s az akkori meghatalmazottak nézeteit szabatosan elősorolja.

A bécsi acta aláírását igaz hogy a Lengyelországon osztozó hatalmak külön egyezkedései előztek meg, ezen szerződések hosszas s fáradsalmas munkát igénylő alkudozások utján jöttek létre; de aztán aláírásuk után európai jelentőséggel ruháztattak fel. Továbbá az 1815-diki congressus éppen nem tesz oly abszolút különbséget a közös és a különös szerződések között. Ezek egy némelyike szöszszerint bevétetett a zárokmányba, mások mint ahöz csatoltak említetnek. A hatalmak törekvése

nem terjed arra, hogy a közigazgatás részleteit átvizsgálják: mennyire egyeznek meg azok az idők szemlével. Itt a fölvekről van szó; a hatalmak célja visszaadni Lengyelországnak békéjét már akár a bécsi szerződés teljesítése, akár azoknak oly módosítása által, melyek a jövő szükségének legjobban megfelelnek. A congressus határozatait aláírt hatalmak tehát illetőséggel bírnak, Oroszországgal egyetértve a közjog kérdéseit tárgyalni, különösen, miután a fölkelés kitörése ezt mintegy napirendre hozta.

Az ausztriai udvar, melyet Oroszország oly elkülönített tárgyalásokra hívott meg, mikből Franciaország, mint Anglia, Spanyolország, Portugál és Svédország is ki lettek volna zárva, már elismerte, hogy ezen indítvány elfogadhatlan, s azért azt, mint méltóságával össze nem férő visszautasította.

A mi a császár kormányát illeti, mi nem fogadjuk el, sem a szt. pétervári kabinet által előterjesztett kombinációt, sem azon nézeteket, melyek annak gyámolítására Gortsakoff herceget felhívott.

Megvárunk győződve, hogy Oroszország követve azon utat, melyen elindult, mindinkább eltávolodik egy a böles politika tanácsaitól, mint a szerződések pontjaitól. De nem sikerülven Oroszországot meggyőzni véleményünk helyes voltáról, csak erőlködéseink megfalusultát kell elismernünk. Nem a hatalmak hibája, hogy a lengyel kérdés, mely oly szorosan függ egybe Európa nyugalmaival, nem tárgyalatott kellő komolysággal. Elvete minden önző dicsvágyat, szenvedélyt és elfogulatlanság nélkül, csak azon okból, hogy közremunkáljunk Lengyelország lecsendesítése művében, kívántuk elenyészteni a mindig megújuló bonyodalmak okát. Feltettük, hogy az orosz kormány hasonlóan elzárkózottan van lelkeseve s nem utasítandja vissza eszménket. De a midőn ezt reméltük, az orosz kormány jónak látá közleményeinket visszautasítani, s azok jogosultságát tagadni. Követelve elhatározásainak teljes függetlenségét, és felségi jogainak korlátlan gyakorlatát, az orosz kormány most már maga tesz minket saját véleményünk és politikai eljárásunk bírójává: mit tudomásul is veszünk.

A császár kormányára nézve már csak azon mellőzhetlen kötelesség teljesítése van hátra, hogy figyelmeztesse Gortsakoff hg ő excellenciáját a helyzet súlyos volta, az ő felelőssége, mely Oroszországra hárul.

Franciaország, Anglia és Austria kijelölék, mely sürgőssé, véget vetni a dolgok oly helyzetének, mely annyira sajnálatos, s Európára nézve teljes veszélyekkel.

Ezen hatalmak kijelölék azon eszközöket, melyek nézetük szerint alkalmazandók lettek volna a cél elérésére, s felajánlák segítségüket. Ha Oroszország nem követ el mindent, a mi hatalmában van, hogy a három hatalom mérsékelt és engesztelő szándékai valószínűsítsanak; ha nem tér át azon utra, melyet barátságos tanácsaink kijelöltek; maga lesz felelős azon komoly következmények miatt, mik a lengyel zavarok tovább tartásából következhetnek.

Ön oly szives lesz, herceg ur, hogy ezen sürgőssé felolvassadja Gortsakoff herceg előtt, s aztán odaadandja neki ugy e sürgőssé, mint az ide mellékelt hivatalos okmányok másolatát.

A czár trónbeszéde a finn országgyűlésen.

A czár sept. 18-kán nyitotta meg a finn országgyűlést.

Lelkesedéssel fogadott trónbeszédének lényege következő:

„Midőn önök magam köré gyűjtém, szerencsén érzem magam, hogy saját kívánataimat s az önök reményeit teljesíthetm.

Következnek az országgyűlés eddigi elmaradásának okai.

A pénzügyi kimutatások bizonyítják, hogy a jövedelem elég volt a kiadások fedezésére. Az indirekt adók szaporodása, mely az általános jólét gyarapodását mutatja, megengedi, hogy az ország erőlködjön és anyagi fejlődésére több eszköz fordítsassék.

Felhatalmaztam a nagyhercegség kormányát, hogy kölcsönt vegyen fel, mely kizárólag az utolsó háború igényeit kielégítse s a Helsingfors-tawastehusi vasutvonal költségeit fedezze. A kölcsön hovatartozásának kimutatása megmutatandja, hogy a jelen jövedelem elégséges az adósság kamatoztatására s törlesztésére. Kivánom, hogy ezen a nehézség rendinek meghallgatása nélkül új kölcsönök ne kössenek, kivéve a váratlan ellenséges invasiót vagy más előre nem látott szerencsétlenséget. Az országgyűlés elé terjesztendő új adók arra valók, hogy több az ország javára s a népnek való előmozdítására szolgáló rendszabály fogantassassék.

Több alaptörvényi határozomány nem alkalmazható már a tények állásához, mely a nagyhercegség a birodalomból csatolása óta bekövetkezett, mások nem elég világosak és határozottak. Hogy e hiányokon segítve le-

gyen, oly törvényjavaslatokat szándékozom kidolgoztatni, melyek ama határozományok magyarázatát és kiegészítését foglalják magokban, s a legközelebbi országgyűlés elé fogják terjesztetni, melyet három év múlva hívandok egybe. Fentartva az alkotmányos monarchiát elvet, mely a finn nép erkölcsi alapszik, s minden intézményében és törvényében föltalálható, ezen tervezetbe a rendek által jelenleg birtokoltal terjedelmesebb átfelosztási és indítványozási jogot akarok felvételni; minden kérdésben mindazonáltal, mely az alaptörvények megváltoztatására vonatkozik, magamnak tartom fenn a kezdeményezés jogát.

Ismerik önök érzelmeimet s kívánataimat a gondjaimra bízott népek boldogságát illetőleg; semmi tettem nem zavarhatta meg azon egyetértést, melynek az uralkodó, s a nemzet közt fenn kell állnia. Kivánom, hogy tartós legyen, hogy biztosítékát képezze azon jó viszonyoknak, mely a jó és derék finn néphez csatol engem. Ez tetemesen előmozdítandja az országunk jólétét, mely drága szívemnek, s egy okkal több lesz arra, hogy önöket rendszer időközben magam köré gyűjtsem.

Önök feladata, hogy tanácsközmányait békés, mérsékelt és méltóságos volta által bebizonyítsák, miszerint okos, munkások fejedelmével saját jólétének gyakorlati fejlesztését fölött egyetértő népnél a szabadelvű intézmények, nem hogy veszélyesek lennének, sőt a rend és jólét biztosítékait képezik.

Gortsakoff válasza az angol jegyzékre.

A „London Gazette” közzé teszi Gortsakoff hercegnék Brunnon báróhoz intézett sürgönyét, mely a tuillériák kabinetjéhez intézettel azonos. A sürgöny így hangzik:

„Tsarskoje-selo, aug. 26. (sept. 7.)

Lord Napier, kormány megbízásából lord Russell egy sürgönyét közölte velem, melynek másolatát excellenciád ide mellékelve találod.

E sürgöny, válasz jul. 1-én (13-kán) kelt jegyzékemre, melyet ön ő brit felsége első államtitkárával közölni fölszólított.

Az ezen okmányban közölt előterjesztéseket az egyetértés óhaja sugalta.

Azon előterjesztések vétele alkalmával, melyekre magát lord Russell annak folytán inditva érezte, mindazon tekintet dacára, melylyel ő brit felsége kormányának nézetei iránt mindenkor viseltetünk, nem fojtattuk el sajnálkozásunkat a fölött, hogy belőlük azon meggyőződést kellett merítenünk, miszerint kitűzött célunk elérése nem sikerült.

Azon pillanattól fogva, midőn e vita csak a közönlök fennfokozó nézetkülönbség constálását eredményezné, tulságosan vétenénk engesztelőnk érzelmeink ellen, ha azt még tovább folytatni akaránk, s e tekintetben ő brit felsége első államtitkárja velünk, ugy hisszük, egyetért.

Inkább sürgősséi főpontjaira hívjuk föl önnek figyelmét, melyekre nézve, legalább a szándékot illetőleg, egyetértünk.

Ő brit felsége kormány a lengyel királyságban mielőbb oly állapotot óhajt visszahe-lyezve látni, mely e tartományban s Európán visszaadja a békét, a kabinetek viszonyának pedig a biztosságot.

Mi teljesen osztjuk ez óhaját, s mindaz, a mi tőlünk függ, annak valószínűsítésére irányozva. Felséges uralkodónk továbbra is át van havta a legjobb akaratu szándékoktól Lengyelország, s a legengesztelőnekebb hangulattal valamennyi idegen hatalom iránt. A gondoskodás minden fajú és vallásfelekezett alattvalói jólétéről oly kötelesség, melyet ő császári felsége Isten, lelkiismerete s népe előtt magára vállalt. A császár minden gondját e kötelesség teljesítésének szenteli.

Javaslattevő

az 1860 mindszenthó 20-án kelt és 1861 bjteltő 26-án kelt mindköt császári oklevélnek Erdély Nagyfejedelemség törvénykönyvébe föl-vételét illető bézikielvezési törvényhez.

Mi Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai Császár; Magyarország Apostoli Királya, Csehország, Lombardia és Velence, Dalmát, Horvát, Tótország, Galicia, Lodomeria és Illyria s Jeruzsalem Királya s. a. t.; Ausztria főhercege, Toskana és Krakkó nagyhercege; Lotaringia, Salzburg, Stájer, Karántán, Krajna és Bukovina hercege; Erdély nagyfejedelme; Morvaország határgrofia, Felső- és Alsó-Szlávia, Modena, Parma, Piacenza és Guastalla, Osvieczin és Zátor, Teschen, Friaul, Ragusa és Zára hercege; Habsburg, Tirol, Kyburg, Görz és Gradiska hercegeit grófia; székelyek grófia; Trient és Brixen fejedelme; Felső- és Alsó-Laustiz, és Isztria ögrófia; Hohenemsburg, Feldkirch, Brengen, Sonnenberg s. a. t. grófia; Tricszt, Cattaro és a szláv határgrofia; ura; a Szerb

Vajdaság nagyvajdája stb. ezennel tudtul adjuk mindenkinek:

Kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünknek 1863 évi Szent-György hava 21-kén kelt királyi leiratunkkal ugyanezen év Szent-Jakab hó 1-jére Nagy-Szeben szabad királyi városunkba egybehívott és ott országgyűlésileg egybegyűlt képviselői alkotmányos uton 1860-ik évi Mindszenthó 20-kán kelt császári Diplománknak és a szintén császári Diploma gyanánt kiadványozott, a birodalmi képviselőlet tárgyzó, 1861-ik évi Bjteltő hó 26-án kelt alaptörvénynek Erdély Nagyfejedelemsége országos törvényeibe leendő fölvetelét illető törvényezik-kezt... felterjesztésökhöz letett azon legalázatosabb kéressel terjesztettek fel Hozzánk, hogy Mi ezen törvényezikket legkegyelmesebben helybenhagyjuk, megerősítsük és szentesítsük. Ezen törvényezik tartalmaz a következő:

Törvényezik

az 186-ik évi Mindszenthó 20-kán kelt és 1861-ik évi Bjteltőhava 26-án kelt mindköt császári Diplománknak Erdély Nagyfejedelemsége országos törvényeibe fölveteléről.

Miután ő császári és apostoli királyi felsége 1863 évi Szent-Iván hó 15-én kelt legkegyelmesebb királyi leirattal a mindhárom országos nyelven kiadványozott 1860-dik évi Mindszent hó 20-án kelt császári Diplomát és a hasonlóképpen császári Diploma gyanánt kiadványozott, a birodalmi képviselőlet tárgyzó 1861 Bjteltő hó 26-án kelt alaptörvényt az országgyűléssel közölni és az országgyűlést felhívni egybeszedett, hogy a két oklevelet hiteles szövegekben és mindhárom országos nyelven az ország törvényeibe iktassza;

miután Erdély Nagyfejedelemsége országgyűlésileg egybegyűlt képviselői ehhez képest halásan elismervén ő császári és apostoli királyi Felségének az alkotmányos államrend megszilárdítására irányzott jóakaró legkegyelmesebb szándékait, melyek az erdélyi alkotmány visszaállításában szintugy, mint az ausztriai ősbírodalom népei és országai minde-nyikének adományozott birodalmi alkotmányban nyilvánulnak, 1863 Kisasszony hó 21-ki legalázatosabb válaszfeliratukban készségüket nyilvánítták az iránt, hogy ő felsége a két Diplomának az ország törvényeibe beizik-lyezése iránti felszólítását oly formán teljesít-sék, hogy az országgyűlés által e yégre külön törvényezik szerkesztessék és ő császári és apostoli királyi Felsége elé legkegyelmesebb megerősített végett fölterjesztessék;

miután ő császári és apostoli királyi Felsége 1863-ik évi Szent-Mihály hó 5-én kelt legkegyelmesebb leirata értelmében ezen készségben öszinte tetszéssel a megtörhetetlen hűség, a dicsőséges és legfenségesebb uralkodó házhoz, valamint azon mult idő hagyományaihoz való ragaszkodás újabbított bizonyítványát kegyeskedett tekinteni, midőn az elő-dők Erdélynek az összes állam többi királysága val és tartományaival a Pragmatica Sanctio által biztosított fölbonthatlan kapcsolatának teljes becsét halásan elismerték és nyiltan bevallották:

örömteljes beleegyezéssel, állhatatosan és visszavonhatlanul határozatlik, hogy a több-szer említett, 1860 évi Mindszent hó 20-ikán kelt és 1861 Bjteltő hó 26-iki mindköt császári Diploma Erdély Nagyfejedelemség országos törvényeibe fölvetessék és azokba szöröl szóra beiktassassék, mint következők:

Midőn kedvelt Erdély Nagyfejedelemségünk országgyűlésileg egybegyűlt képviselői ezen legalázatosabb kérését tetszéssel fogadnók, a fentebbi törvényezikket egész kiterjedésében császári, királyi és nagyfejedelmi helybenhagyásunkkal megerősítjük és szentesítjük, és az ország említett hiv képviselőit bizto-ítjuk, hogy Erdély Nagyfejedelemség törvénykönyvé-be igitott ezen törvényezikket mind magunk megtartandjuk, mind minden hveink által megtartandjuk, valamint azt jelen oklevélünk ere-jénél fogva elfogadjuk, jóváhagyjuk, helyesel-jük és megerősítjük.

Az erdélyi országgyűlés

XXXIV. ülése. sept. 24-kén.

Kezdete d. e. 10¹/₄ órakor. A mult ülés német jegyzőkönyve felolvasatván hitelesítették. Napirenden van a II. kir. előterjesztés 16-ik §-a, mely következőleg hangzik: „A törvény-hatóságok és törvényszékek belső hivatalos nyelve az, mely az illető törvényhatóság nyel-ve. Az elnöki hivatalos érintkezésben minden-kinek szabadságában áll, a három országos nyelvek akármelyikét használni.”

Sipotár: E. s. második része nincs ösz-hangzásban sem annak első tételével, sem az eddigelő elógadott többi §-sokkal, sem egy-átalában az egész t. javaslat szemlével. Ugyan is, míg a megelőző §-sokban az illető egyének és testületek venniak fölruházva a hivatalos nyelv megválasztásának jogával, ad-dig a nevezett második kikezdésben ugyan e-jog a testületek, törvényhatóságok elnökeinek ada-ik, jóllehet ezek hivatása éppen az lenne,

hogy az illető hatóságok ebbeli határozatainak hű örei és lelkiismeretes végrehajtói legyenek. Ha a municipiumok jogát, mellyel őket csak imént fölruháztuk, megosonkiti nem, sőt fen-tartani akarjuk, ne ékítsük fel azok főntkeit külön jogokkal, hanem kívánjuk meg tőlük, miszerint tartassák meg a vezetőség alatt álló testületeket mindezenmül alkotmányos jogaik gyakorlásában. En tehát e §. második kikezd-séhez következők módosítványt ajánl k: „A ha-tóságok elnökségei elnöki uton is azon nyel-vet kötelesek használni, mely az illető hatóság hivatalos nyelve.”

E módosítvány román részről támogattatik. Schmidt Konrad fölkéri e törvényjavas-lat kormányi védőjét, adjon fölvilágosítást, mi-ként érti a kormány a fentfokozott második sa-kaszban előforduló szót: a mindenki?

Ranicher (korm. tanácsos) E szó főleg az elnökökre vonatkozik, miután különben is ki van mondva, hogy minden egyén az orszá-gos nyelvek bármelyikével élhet.

Schmidt Konrad: ha ez így van, akkor ebben nem látván praediciumot a törvényha-tóságokra nézve, hanem inkább nagy előnyt a kezelésre nézve, a kormányjavaslatot pár-tolja.

Schuller Libloy (bizot.m. előadó): A bizottmány épp ugy fogta fel e §-t, a mint azt a kormányképviselője imént magyarázta; a mindeaki szóból eredbeő félreértés kikerülése végett azonban e szakaszt világosabban kívánta formulázni eképpen: „A hatóságok és hiva-talok elnöki hivatalos közlekedésében a három országos nyelv akármelyikének használata min-den megszorítás nélkül megengedettik.”

Schmidt Konrad: Minthogy a bizottmá-nyí szerkeszt szabatosabb s a kormányjavas-lattal elvileg azonos, amannak szerkesztét pár-tolja.

Sipotár: midőn jelen módosítványomat indítványoztam, koránt sem indultam ki a nyel-vi egyenjogúság merev elméletéből, csupán a következetességet vettem alapul azért, mert a 11-dik §. alkotásánál visszautasítottunk min-den beavatkozást a municipium jogaiba, és mert nem forog fenn semmi alapos ok, mi miatt különbséget kellene tenünk a municipium vagy más hatóság teste és feje közt. Meg ma-radok módosítványom mellett.

Obert csak azon feltétel alatt csatlakozik Schmidt nézetéhez, ha a §. első része is fen-tartatik.

Schuller Libloy is azon nézetben van. Szavazás alá kerülven ez indítványok s Sipotár ajánlata fölött felállással történvén a szavazás, nem derült ki a többség, minélfogva az élvénzerinti szavazóátsutján 48 szavazattal 39 ellenében elvetettik; a kormány szerke-zetének első s a bizottmányi szöveg második része nagy többséggel helyben hagyottik.

Olvasottatik a II. kir. előterj. 17-ik §-a, mely így szol: „A többi hatóságok és törvény-székek belső hivatalos nyelve, nem különben ezen hatóságok és törvényszékek egymás köz-i és Erdély nagyfejedelemségén kívüli hatósá-gokkal érintkezési nyelve rendeltetileg fog meg határozatni.

Schmidt Henrik: A kormányjavaslat szövegét pártolja, mert böles intézkedést tartalmaz. Ha a főhatóságok nyelvet az országgyűlésnek kellene meghatározni, akkor ez nagy zavarba jönne; mert elvárható, hogy mindenki a maga nemzeti nyelvet hozná ajánlatba és a ki mást ajánlana, abban hátgondolatot kel-lene feltételeznünk. Így, nehogy egy véletlen többség által meghatározott hivatalos nyelv elégedetlenséget okozzon, főnhagyatik a fel-sőbb hatóságok nyelve feletti határozás a vég-rehabíthatalom fejének, kit a három országos nyelvek közti választási jog csak megillett épp ugy, mint bármely más felet. Pártolja te-hát a kormányjavaslat szövegét.

Fogarassy ez. püspök (kir. hiv.): Tu-lajdonképpen feleslegesnek tekinti a 17. §-t, mert ha az előbbiben a municipiumok elnö-keinek megengedettik az országos nyelvek akármelyikének használata, akkor magából következik, hogy a főbb hatóságok „ura és gazdája” annál inkább igényelheti ezen elha-tározási jogot. (Bravo!) Ha a municipiumok ebbeli joga elismertetett, hogy a három orszá-gos nyelv valamelyikét hivatalossá emeljük, akkor e felsőbb hatóságoknak is megegen-dendő, hogy maguk közt egy nyelvet hivata-losul megállapítsanak. A mi fölött a törvény-hozás nem határoz, arról intézkedik ugyan a kormány, csak hogy ekkor szem előtt kell tartania a törvényes szokást. Szóló a magyar nyelvet ajánlja a felsőbb hatóságok belső ügy-kezelési nyelveként. Felhozza a magyar nyelv-nek történelmi jogosultságát: a magyar nyelv már a fejedelmek korában a főkormányzások hivatalos nyelve volt és habár Erdélynek az ausztriai ház alá jutása után a latin nyelv emeltetett helyébe, az 1791. 31. törvényezik által visszanyerte jogát és újabb megszaksz-as után 1860. oct. 20-kán a b. Kemény Fe-renczhez intézett legf. kéziratban ismét előbbi jogába helyeztetett vissza. De a discretio is jogába helyeztetett vissza. De a discretio is követeli, hogy a magyar nyelv legyen a fel-

sőbb kormányzások belső ügykezelési nyelve. Erdély a magyar sz. korona külön álló ki-egészítő része, mint az a leopoldi diplomában az 1791. 6. törvényezikben is világosan ki van mondva; Magyarhon s Erdély története, s alkotmánya ugyan egy, a kapcsolat között oly szoros, hogy Erdély mindig magyar tarto-mánynak tartott és tartatik is. A discretion-alis tekintet abban is érvényestül, hogy mi-dőn Erdély már most 4 politico-nationalis nem-zetből áll, azok közül kettőnek nyelve a magyar. A magyar nyelv fejlettségi foka oly magas, hogy azt akárminemű hivataloskodás-nál tökéletesen alkalmazhatni és bizonyos, hogy ez országban minden honfi, ki felsőbb hivatalra képi magát, a magyar nyelvet tö-kéletesen meg is tanulja. A 17-dik §-t tehát másképp kívánja szövege szerkesztetni. A ko-rona felségi jogait fenn akarja tartatni, s ha tudja is, hogy a kormány csak az uralkodó jóváhagyásával rendelkezhetik, mégis kívánja, mivel fülének a fejedeleme szent nevének em-lítése oly jól esik, hogy a 17. §-en s a fenebbi okoknál fogva következőleg fogalmaz-tassék: „A felsőbb kormányhatóságok és tör-vényszékek belső hivatalos nyelve, nemkülön-ben ezen hatóságok és törvényszékek egymás közötti s Erdély nagyfejedelemségén kívüli ha-tóságokkal való érintkezési nyelve szük-ség esetén s az addigi törvényes szokás tekintet-bevételével, ő cs. kir. ap. Felsége által fog rendeletileg elhatározatni.”

A módosítvány azonban nem támogat-tott és így nem is került vitatás alá, mint-hogy az ügyrendtartásban meghatározott 10 tagból álló minimum sem állott fel mellette. Az elnök kérdése, hogy kik támogatják az indítványt, felállott a két brassai követ Trau-schenfels Ferenc és Lassell, azonkívül idősb Herberth Mihály kir. hiv., Gaetanu a románok közül, végre Eranosz Jeremiás és Lászlóffi kir. hivatalosok.

Ko dr u Drag o s a n u pártolja a ko-rmányjavaslat szövegét azon hozzáadással, mi-szerint a kormány csak egyelőre hatalmaz-tassék fel a felsőbbhatóságok ügykezelési nyelvének meghatározására. A kormány ebbeli fölhatalmazását pedig azért tartja szükséges-nek, mivel ama dicasteriumok nyelvének me-ghatározása nem tartozik az alkotmányos jogok gyakorlathoz. Avagy, ha az országgyűlés maga akarná kezébe venni e tárgy elinté-zését, melyik nyelvnek adna elsőbbséget? Itt van a magyar, két törvényezik biztosítja diplomatikai állását, a meglevő tisztviselők legnagyobb része érti és tudja azt, annak alkalmazása még semmi nehézségbe nem ütközött, válaszszuk ezt; ugye de ezt nemelyek nem akarják. Legyen tehát a német, ennek is van némi jogosultsága, a mennyiben terjedel-mes irodalma van, sok millió beszéli ott hon, de nálunk kevesen értik; igaz, hogy a bi-ro-dalom nyelve, s a Felségé, s a Bach-rend-szer gondoskodott, hogy a hivatalnokok me-gtanulják, amde ez a legkisebb rész nyelve az országban; most jöjné a román nyelv, ennek is vannak jogai az ország 2/3 része beszéli, naponként csinosodik, ha holnap egészen la-tin lesz, s mint Baritz ur minap mondá, van egyházi és világi irodalma is, sőt a du-nai tartományokban hivatalos nyelv, de mint-hogy mi reánk nézve nem lehet még irány-adó, mi magyar és német tanodákban nyer-tük kiképeztetésünket, le kell mondanunk még a gondolatról is, miszerint a mi nyel-vünket decretáljuk diplomatiáivá. Ez világos, hogy a felsőbb hatóságoknál csak egy lehet a hivatalos ügykezelési nyelv, mind hármat azzá nem tehetjük, ha csak Galimatis-t-létre-hozni, bábeli tornyot építeni nem akarunk. Avagy talán az által akarnánk módot találni mind három nyelvnek a legfőbb hatóságok-nál egyenjósítására, hogy azokat váltva, például minden öt évben mást használjunk, vagy pedig egyik főhatóságnál a magyart, másiknál a németet, a harmadiknál a román-t hoznók be? Könnyű átlátni, hogy ez képte-lenség, ez okon bizzuk a kormányra, hatá-rozza meg ő, de csak egyelőre.

Ez indítvány nem támogatattik. Popovics Serván: Csak a törvényho-zásnak van joga a felsőbb hatóságok nyelvét meghatározni. E jogot az erdélyi országgyű-lésnek 1791 és 1846-ban gyakorolták, s ne-künk nem áll hatalmunkban e jogról lemondani, sőt kötelességünk azt minden áron me-gővni. Nem osztom tehát azon nézetet, mintha a dicasteriumok nyelvének meghatározása a törvényhozás körén kívül eső felségi jog vo-lna. Elismerem mindazonáltal, hogy e jogot e pillanatban nem gyakorolhatjuk, minthogy a szóban levő felsőbb hatóságok még nincsenek alkotmányosan szervezve. Egyébiránt igen ké-nyes kérdés e nyelv megválasztása, mert én a szám szerint többségben levő román nép-faj levén, mást, mint a román nyelvet indít-ványozni nem bírnék, a nélkül azonban, hogy akármelyik testvér nemzet jogát sérteni ki-vánám. Nem marad e szerint egyéb hátra, mint a kormányra bízni e kérdés elintézését; a magas kormány legjobban ismeri körülmé-nyeinket, szükségünket és ohajásainkat, s a

jogegyenlőség elvének megóvása mellett az ügykezelés gyorsmenetére is kellő figyelmet fog fordítani tudni. Pártolom tehát a kormá-nyjavaslatát, s kívánom felbatalmaztatni a ko-rmányt ama nyelv meghatározására, de csak addig, míg az illető legfőbb hatóságok ország-gyűlésileg szervezve lesznek; végül megkí-vánom, hogy az ottani hivatalnokok egyenjós-sága addig is megóvassék, és szabadságában álljon mindenkinek a fogalmazványok, véle-mények stb. elkészítésében saját anyai nyel-vét használni.

E módosítványt támogatják a románok. Schnell megnyugodnék e § ban, ha a Felségére volna bízva az intézkedés, amár ő ez esetben az 1791. és 1847-iki törvények által kötvé volna, és könnyen megtörténhet-nék, hogy a magasabb régiókba a magyar nyelv hozatik be. Ő Felsége ezen 17. § mel-lett még zavarba is jöhet, hogy egy formán szerelt 4 nemzete közül, melyiket tünstese ki; a törvény ugymond szónok legyen hatá-rozott, és e tekintetben következő nézpont-okra kell tekintettel lennünk u. m. 1) melyik a fejedeleme és kultura nyelve? a német; 2) mely nyelv bir történeti joggal? a magyar, mert ez volt a diplomatikai; azonban változt-at a körülmények, a történeti jog nem egyez meg a nemzetek egyenjóságával, tehát a magyar nyelv nem lehet a diplomatikai; 3) arra is kell figyelni, melyik a többség nyelve? tagadhatlanul a román, csak hogy a politikai jogok nem osztanak fősza-m szerint. Miután ennél fogva sem a magyar, sem a ro-mán nyelv nem emeltethetik a dicasteriumok nyelvénél, visszatérvén szónok az első néz-pontra a következő módosítványt teszi: „A többi hatóságok és törvényszékek stb. ... a fejedeleme nyelve, kinek nevében működnek.” E módosítványt azon körülmény is ajánlja, mert a közös nyelv egy kötelekkel több, mely-lyel az ország az összbírdalomhoz fűzetik. De ha e módosítvány nem találna pártolókra, azon esetre a következő második változtatást ajánlja: tétessék a § végébe... Ő cs. kir. apost. Felsége által fog rendeletileg elhatá-roztatni.”

Az első indítvány nem, a második támo-gattatik.

Rannicher: elősorolja a különbféle pha-sisokat, melyeken Erdélyben a nyelv ügye ke-resztül ment; az 1791-ki 31-dik t.-czikket, az 1837-ki t.-czikket és az iránt: hogy Erdély törvényei jövőre magyar s nem deak nyelven szentesíttessenek, mire nézve nem törvényja-vaslatban csak felirattal járulhattak a rendek a trónhoz, azon t-hen: hogy miután nincs törvény, mely a törvények alkotásáról a ma-gyar nyelv használatát tiltja, olyanra sines szük-ség, a mely ezt parancsolná, s hogy e szerint a korona jogához tartozik a nemzet ezen ohajának megfelelni, mire azonban a kormány tagadólág válaszolt. Utalt továbbá szónok az 1841-ki országgyűlésre, melyben a rendek kizárólagos jogot szándékoztak a magyar nyelvnek kivívni, sőt az ezüst s arany pénzre magyar felirást, valamint a katonasá-g-nál magyar vezényletet sürgettek, mely ki-vánásokat a kormány szintén nem teljesít-het, — végre az 1847-ki t.-czikre, melyre a tárgyalás alatt lévő t.-javaslatban hivatko-zni köbejött egyenjósítás folytán nem le-hetett. Szónok nagy sulyt fektet arra, hogy a kormány önmagától kezdeményezte az egyen-jósítást, és e 17. § illetőleg figyelmezteti a ház-at a benső és külső hivatalos nyelv közti különbségre. Ez utóbbit illetőleg az egyenjóság még a törvény szentesítése előtt tettleg életbe léptetett legalólól kezdve a trónig, minél fogva a korona ugyancsak ha-sználó egyenjóságot kíván magának, a be-n-ső hivatalos nyelv meghatározásában, a min-dig felségi jog volt Erdélyben, és re-méli, hogy a ház azt nem tagadhatja meg tőle. — Végre megnyugtatta az országgyűlést az iránt, mintha e §-sal az alárendelt hiva-talok főnökei vissza fognának élhetni, és azt a ház pártfogásába ajánlja.

Schvartz: röviden kívánt szólni, mert ugy mond a nép, mely a követeket e házba küldé rem az ékes szónoklatokra kíváncsi, hanem a kívándó eredményre; szerinte e § ki is maradhatott volna, de azért pártolja a kir. előterjesztést és meg van győződve, hogy a kormány tekintettel leend a Fogarasi püspök ur által fölemlített történelmi jogra és tudai fogja legyőzni az e tárgyan netalan eléje gőrdülő akadályokat.

Mann Gábor: elismeri, hogy a szőnyegen lévő kérdés egyike a legkényesebbeknek, de miután a kormány maga áll a legszabadabb elvek élén, nem akar annak bizalmatlanságot szavazni. E szónak „egy időre“ bekelesé-vel pártolja tehát Popovics módosítványát, s maga is ugy vélekedik, miszerint most az egyszer ne mondjon többet az országgyű-lés, minthogy addig míg a szóban forgó ma-gas dicasteriumok országgyűlésileg szervezve nem lesznek, intézkedjék a kormány rende-le-tileg azok belkezelési nyelvére nézve.

Schmidt Konrad: a kormány ezen 17. §-sal a helyes utra lépett; némelyek azt mon-d-

ják, hogy az abban érintett kérdés az ország-gyűlés illetékeségéhez tartozik, mások ismét tagadják ezt. Ha e § felségi jog volna, nem foglaltatnék a törvényjavaslatban, de hogy nem az, bizonyítják az 1791. és 1847-ki tör-vényezikkek, melyek a dicasterium nyelvet is meghatározták, azonban most egészen más pontján állunk az államjognak, mint 48 előtt: ezen állásponton az octoberi és februári ok-mányok lényeges változtatást tőnek, melyre a törvényhozás utján tekintettel kell lenni. A mostani erdélyi udvari cancellária sines azon állásponton, mint volt 48 előtt, mert a febr. pápens több tárgyat jelöl ki, mint a birod-alom közös ügyeihez tartozót, melyek 48 előtt szintén az országgyűlést illették. Enek azon-ban most, miután a februári pápens alapján állunk, éppen azért nincs illetékesége a nyelv-re nézve, mint volt 48 előtt, és e mégis szük-séges volt felvenni. A szónok nem fél attól, hogy a kormány, mely alatt a királyt érti, a neki adott joggal vissza fogna élni és az államjogilag elismert nemzetek közt elégtelenséget fogna előidézni, sőt az ellen-kezőt hiszi, és Schnell első módosítványát nem pártolja, de a másodikat magáévá teszi.

Eitel következő módosítványt ajánlja: A többi hatóságok és törvényszékek belső hiva-talos nyelve, nem különben ezen hatóságok és törvényszékek elnöki közlekedési nyelve sat. egyelőre a német. Mind a mellett min-den hivatalnoknak szabadságában áll fogal-mazványokban, jelentésekben sat. akármelyik nyelvet használni.

Eltök támogatási kérdésére az indítványo-zó nagy derűltséggel azt egyedül áll fel, senkitől nem támogatván.

Sipotár: Azon jogi szempontból kiindul-va, hogy ha itt külön-külön különböz ő egy-nek vagyunk is, együtt véve Erdély nagy-fejedelemség országgyűlést képezzük, és mint ilyenek minden erdélyi országgyűlés jogutó-dai és örökösei vagyunk, követkekezőleg nem vagyunk feljósítva elődeink kétségtelen jo-gából akár csak egy szemernyit is feladni, sőt azok egész hatáskörét saját utódainkra esonkítlan hátrahagyni tartozunk — annál na-gyobb kitartással, mert vannak e házon ki-vül, kik mostani illetékeségünket kétségsé-venjők és ezután is tagadni fogják. Foga-rasi cz. püspök sokkal kevésbé mértékben védi Erdély ősi törvényhozási jogát, mint azt, a nyilatkozatában foglalt előzmények után várni lehetett. Nem bizalmatlanság, mi e ki-mondásra ösztönöz, én nem tartok attól, hogy ő felsége a jogegyenlőség elvét megsérthetné, hisz ő felsége annyira bizonyítékát adta már legmagasb atyai jó akaratának, miszerint leg-kisebb okom sines abban kételkedni; hanem csupán csak azért, mert az erdélyi törvény-hozás egyik régi joga van koczára téve. Szi-vem elszorul, ha megfontolom minő nyilatko-zatra készült a t. képviselő testület, minő szeg-ényeségi bizonyítványt akar adni magának annak kimondása által, miszerint nem vagyunk képesek ebbeli kölcsönsz kívánalmainkat, sőt egyesek szeszélyeit és követeléseit is egymás közt testvéreileg kiegyenlítni, mit ha most nem tehetünk, bizonyára ezután még kevésbé fo-gunk tehetni, sőt tovább megyek és kerekem kimondom, hogy ha e egyszerű szegénységi bizonyítványt csakugyan megadjuk magunk-nak, ha a felsőbb dicasteriumok belső ügyke-zelési nyelvének meghatározására nézve fenn-forgó nehézségeket most, midőn itt az alka-lom, elenyészletni nem tudjuk, azt ezután sem teendhetjük, egyáltalában semmi nagyobbbsz-ri törvényhozási tény végrehajtására sem vagyunk képesek, s így kérjük meg inkább ő felséget, hogy a csak inémt visszaadott törvényhozási jogot, legkegyelmeesebben visszavenni méltó-ztassék. Pártolom tehát Popovics módosítvá-nyát, mert az tekintetbe veszi a kölcsönös ohajásokat, mert alkotmányos, mert míg a korona jogát nem sérti az országgyűlés jogát sem adja fel.

Witstock: a nyelvet mint az érintkezés és az egy egyén vagy ezekből álló nemzet fejlődésének eszközt tekintti, és így csak is egyes egyéneknek vagy nemzeteknek adhat jogot, nem pedig nyelveknek. E tekintetben eleget tettünk, mert az egyes egyén ugymint az egyes nemzetek saját nyelvüket használ-hatják saját eszközeiken belül, azonban ebből következtetést vonni az országhatóságokra nem lehet, mert ezek sem az egyes egyén eszközei, sem a nemzetekéi; az országható-ságok főteendője a törvények gyors végrehaj-tása, és ugy rájuk nézve nem a nyelvnek egyenjóságából kell kiindulni, hanem abból, miképpen teljesíthetik feladatukat lehelyeseb-ben? (ugy van!) E végből legezedszerűbb egyetlen nyelv megállapítása; de kitől ten-tessék ez függővé? Szónok alkotmányellenes-nek tartja, hogy e tekintetben a Felségre ruháztassék a rendelkezési jog. (Ellentmondá-sok). Alkotmányos országban a fejedelem sze-mélye háttérbe lép, és a kormány cselekszik; mert a felség nem felelős, hanem az utóbbi igen! (Ugy van!) Szónok ellentmond Rannicher azon nyilatkozatának, mintha az or-szághatóságok nyelvének meghatározása felség-jog volna. (Rannicher szót kér), mert a ko-rmány alkotmányos országban csak alkotmá-nyos törvények alapján intézkedhetik, de nem bocsáthat ki rendeleteket. (Ugy van!) Buz-dítja az országgyűlést, hogy e jogot ne adja ki kezéből és kijelenti, miképp ő azért állt a 17. § kormánysszéve mellett, mert azt hitte, hogy e jog csak egyelőre ruháztatik a kormányra, és az ország, ha nincs me-gelégedve ennek intézkedéseivel, panaszt emel-het; miután azonban az mint felség jog vé-tetik a kormány részére igénybe, ellene soha még csak szót sem lehetne emelni. Nem osztja a szász gróf nézetét, mintha az octoberi dip-loma az országgyűlés jogát e tekintetben esor-bitotta volna, mert abban nem talál határo-zatot a nyelv iránt, végül pártolja a 17. §-t a k. szövege szerint, de csak azon értele-mben: hogy az országgyűlés általa ne mondjon le jogáról, melynélfogva e kérdésben, ha a viszonyok kedvezőben alakulnak, a törvény-hozás utján fog intézkedhetni.

Rannicher Witstocknak válaszul óvást tesz az ellen, mintha a kormány részére vett volna felségjogokat igénybe, mert ő ezt csak azon hatalmat érdekölőleg tevé, melyet azok valóban megilletnek; értvén ez alatt a koronát. Éppen az alkotmányosság szempontjából tekin-tendő a bizalom jeléül, melyet az alkotmányos kormány megérdemel, hogy e § is a k. elő-terjesztések közt áll, s hogy így az ország-gyűlésnek alkalm van iránta nyilatkozni.

Schuller Libloy: A bizottmány e §-t nem nyelvi hanem államjogi oldalról fogja fel. Csak 3 tag állítja, hogy az ország-gyűlésnek van joga az országhatóságok nyelv-e iránt határozni, míg a többiek mind a kormányjavaslat illető §-t pártolák, még pe-dig államjogi indokokból, melyeknél fogva két álláspontot kellett szemelőtt tartani, t. i. az előbbi államelet jogtörténelmét, és az austriai állam alaptörvények mostani állás-pontját, az 1847-diki 1-ső t.czik alkotásiág felségjog volt az országhatóságok belső nyel-vének meghatározása, minek bizonyítására szónok több idézetet hoz fel Verböczyből, azonban korlátolt, mert azt a fejedelem ke-gyelme (gratia principis) valóságos kivált-ságok által másokra, t. i. földesurakra, let-tek legyen ezek a nemesség vagy a kivált-ságok községe, ruházta. Az illető ezen ki-váltás alapján léptek az országgyűlésbe, folytak be a közigazgatásba, később a külső, végre 1847-ben a benső hivatalos nyelv me-ghatározásába is. Mi — ugymond szónok — nem vagyunk a hajdani követek utódai, miként ezt Sipotár ur mondá, hanem képviselők, mert nem illünk itt a nemesi törvényhatóság-nak fejedelmileg ránk ruházott, hanem az újabbkori erdélyi érdekképviselet alapján, (Bravok), e szerint nem is gyakorolhatjuk az előbbi államjogokat, ha csak az 1847 állás-pontjára nem lépünk; szónok itt megint több törvényre hivatkozik bizonyítván, hogy a benső ügykezelési nyelv meghatározása a korona joga, a mely most is szemben áll az ország-gyűlésnek vindikált ezen joggal; mi most — folytatja beszédét — többé nem foglalhatjuk el a régi álláspontot, hanem csak azt, melyek az austriai állam-alaptörvények által ezen or-szágyűlésnek nyílnak; nem örömet látom itt a 17. §-t, valamint a 18-kat sem, mert amaz a fejedelem, ez utóbbi pedig az egyház autonómiájába vág, miután azonban már itt vannak e §§. pártolom, a 17-ket a kormány-előterjesztés szövege szerint.

Bevégezten a 17. § feletti vitatás, sza-vazás alá került Popovits indítványa, mely miután felállás utján a többség nem derült ki, névszerinti szavazás folytán 46 szavazattal 42 ellenében elvetett. Schnell módosítványa szintén kisebbségben maradt, végül a ko-rmányjavaslat szövege fogadtatott el.

Ülés vége 2 1/2 órakor.

Holnap ülés; tárgya a második kir. elő-terjesztvény feletti részletes vitatás folytatása.

XXXV. ülés, sept. 25 én.

Kezdeté d. e. 10 órakor.

Olvasztatik a tegnapi ülés jegyzőkönyvé-nek román szövege. Helyben hagyatik.

Olvasztatik a második kir. előterjesztés napirenden levő 18 §-a, mely következőleg szól: „Az oktatási nyelveknek a nép- és közép iskolákban, valamint a magasabb tanintézetek-ben meghatározása azokra bízatik, kiket az illető iskola és magasabb tanintézet gondozása és fenntartása illet.”

B. Bedeus: Pártolja a bizottmány néze-tét, mely szerint a 18 §. kibyagandó. Elis-meri a törvényjavaslat szabadelvű határozatát, de mivel az felesleges és mégis valami mon-datik, s abból egy jövőbeli törvényhozás azt következtethetné, hogy az országos törvény-hozás arról intézkedhetik és szükkeblt hatá-rozatok éppen nem lehetetlenek. Gáncsolja az 1843 és 1847-iki évi nyelvi törvényeket.

Sterea Siulatiu érsek: A gondalommal tekint e §-ra, mert a benne foglalt általános-ság az egyházak autonómiájába vág. Ha va-lamely pénzes embernek kedve eredne egy

elemi iskolát állítani valamely egészen román faluban, s e §-nál fogva jogosultva volna annak nyelvét is megbarátozni, könnyen megeshetnék, hogy nem a román választása, s így a románokat rövid idő alatt ki lehetne vetkőztetni nemzetiségükből. Utal a kisdóvódákra, melyek segélyével a magyarok, a románok megmagyarítására törekedtek, minél fogva következő módosítványt ajánl.

A kormányjavaslat 18 §-sa megtartandó s végébe teendő még: „Az állam gymnasiumokban a három országos nyelvek mint kötelezett tantárgyak fognak előadtni, a többi felsőbb iskolákban pedig egyenjogúak lesznek.” — Az indítvány támogatatik.

Cipariu: Maga hasonló módosítványt akart indítványozni, de miután Siulutiú érsek már megelőzte, lemond szolási jogáról, s ennek módosítványát pártolja.

Baritiu: Nem barátja az egyházak hegemoniájának a tanodák felett; az egyházaknak nincs mit tartani a beavatkozástól, mert az ő joguk már a régebbi hazai törvényekben biztosítva van, míg az iskolától az egész erdélyi törvényhozásban alig van több egyetlen t. cikkkel t. i. az 1791. 55 t. cz. Tekintve továbbá azon nagy hiányt, melyet szakiskolák dolgában szenvedünk, annak sem pártolja, miszerint az egyházi felügyeleten kívül senki, sem testület sem egyes személy iskolát ne alapíthasson, vagy ha igen minden vallást tekintetbe kelljen venni, hisz ekkor 6 vallással gyűlne meg egyszerre a baja. Pártolja a kormányjavaslatot a Bedeus által ajánlott „fűrész” bekezdésével, de nem pártolja Siulutiú érseket, mert nem tudja mit ért a felsőbb tanodák paritetikai minősége alatt, azt e hogy a tanítók vallási különbség nélkül alkalmaztassanak, vagy hogy a 3 nyelv egyaránt köteles tanulmány legyen.

Schuller Mihály: Elhagyatni kívánja a 18 §-t, mert a benne tárgyalt kérdés nem is tartozik az országgyűlés elé; mert országos tanintézetek nincsenek igen, egyéb iskolák nál természetesen az illető alapító egyén vagy testületé az ebbeli határozási jog, államiskolák tan nyelvei felett szintén nem az országgyűlés határoz.

Siaguna b. püspök: e §. teljes eltörlését kívánja, mert az egyházak autonómiájába való avatkozást foglal magában. Védi az egyházak iskolai hegemoniáját, mely törvény által van biztosítva. Nem helyesli, hogy mindenki állithasson iskolákat és tanintézeteket, e jog a hazai törvények értelmében ez idő szerint csak az egyházakat illeti meg; egyestilleti törvényeink még nincsenek, különben sem oly könnyű ám paritetikai tanodákat állítani, ezt egyetlen §-al csak egy könnyedén tenni nem lehet, s ő erre meg magát a kormányt sem kívánja felhatalmaztatni mindaddig, míg e tekintetben pozitív törvény nincs.

Vasiciu (kir. hiv.) e §. nem felesleges és nem veszélyes. Hivatkozik az absolutismus idejében mostani iskolai tanácsosi minőségében szerzett tapasztalatra. A mi némelyek által netán állítandó iskolákat illeti, ő nem bánná, ha bárki jön és állítana ily tanintézeteket, mikben csakugyan nagyon is szűkölködünk, de tudja, hogy napjainkban nem igen találkozik ily áldozatkész világpolgár, a ki más számára adakozni kívánna. A kormányjavaslat megtartása mellett szavaz egy kis módosítvánnyal, mely oda terjed, hogy a 18-dik §. után még az tétessék: „hogy az államiskolákban a tannyelv a helybeli népesség nyelvéhez képest határozassék el.”

Gull a bizottmány indítványát pártolja, mely szerint a 18. §. elhagyandó.

Rannicher, mint a kormány képviselője: A kormány szükségesnek látta, e törvényjavaslatban, hol a három országos nyelv egyenjogúsága kimondatik, az iskolákra nézve nyilván kimondani, hogy az egyházak autonómiája s azoknak önhatározási joga, kiket valamely tanintézet feletti gondozás illet, fentartassék. A mult arra tanította a kormányt, hogy majd a magyar, majd a német nyelv az illetők akaratára ellenére nagyobb mérvben tanítottat, mint a nemzetiség nyelve. Az egyes indítványok ellenében megjegyzi, hogy valamint az egyes alapítók, úgy az állam is igényelheti az általa alapított intézetek tannyelvét és szervezése feletti határozási jogot. A kormány nem fektet ugyan nagy súlyt e §. elfogadtatására, de ha elvetetnék, azzal vizsgálná az magát, hogy jó szándoka nem éreztet meg.

Fekete (Negrutiu): fölemlíti, hogy a román nemzet epedve várja azon óhaját, melyet, miszerint számára mielőbb egy román egyetem állíttassék fel, minél fogva addig is egy kis módosítványt ajánl, mely abban áll, hogy a kormányjavaslat 18. §-sa s Siulutiú módosítványa után még teendők: „A vallásfelekezeti iskolákban is, melyekben egyetem-, vagy akademiára menendő ifjúság tanul, a három országos nyelv mint kötelezett tantárgy kezeltesse.” — Az indítvány nem támogatatik.

Schmidt Konrád pártolja a kormányjavaslat szövegét.

Obert czélszerűbbnek tartja, hogy a helyett, hogy valamennyi gymnasiumban a három országos nyelv taníttassék, inkább idő engedtesse a tanulóknak a világyelvek megtanulására. A kormányjavaslat szövegére nézve megjegyzi, hogy meg nem foghatja, miképp került a tannyelv feletti ezen §. a hivatalok ügykezelési nyelvről szóló törvényjavaslatba?

Rannicher azt feleli, hogy miután a tannyelv az intézeteknek előjárásigaikalki közlekedés nyelve is, szükséges volt már azért is a 18. §-t a törvényjavaslatba felvenni.

Brán de Lemény: e §. helyen van, maradjon meg egészen úgy, a hogy azt a kormány szerkesztette!

Szavazás folytán rendes indítványa elvetetett.

Sterea Siulutiú módosítványa feletti felállással történt szavazásból nem tűnnek ki a többség, névszerinti szavazás történt, melynek eredménye lön, hogy Siulutiú érsek módosítványa 47 szavazattal 37 ellenében elvetetett. Vasiciu módosítványa kisebbségben maradt. Végül a kormányjavaslat 18. §-a nagy többséggel helybenhagyatik.

Elnök felolvassa Lászlófi és társai által a székyei „kepe” (papi illetmény) államköltségen leendő megváltása iránt benyújtott törvényjavaslatot. Kinyomtatása elrendeltetik. Ülés vége d. u. 2 órakor.

Jövő ülés e hó 28-kán. Tárgy: a II-dik királyi előterjesztés fölötti részletes vita folytatása.

MEGYEI ÉS KÖZSÉGI ÉLET.

Aranyosszék, sept. 24-én.

Itt tegnap (szerdán) ment végbe a harmad-szori követválasztás. Jóllehet most minden gazdát igénybe vesz a szántás, vetés, törökbuza szedés sürgős munkája, mindazonáltal meg lehetős szíjjal sereglettek össze a választók. Felsőjárásunk — miután a v. bizottmányi elnök kijelentette, hogy többé nem szabad arra szavazni, a ki már meg volt választva — egytől-egyik Fejér Mártont választotta egy pár hivatalnokon kívül, kik közül egyik a fő és a másik az al-király-bíróknak adta votumát. De ezen senki sem csodálkozik, miután tudjuk, hogy az isteni követ leghívebb választottai között is a tizenkettődik, ugyanazon egy asztali áldást élvezvén — különvéleményű volt. — Már most román nemzet-társaink is — a bágyon lelkeszt kivéve — mind egyre t. i. Fejér M.-ra szavaztak velünk. Miből az a meggyőződés tünik ki, hogy mentől többször gyűlünk össze, annál inkább közeledik a két nemzet fél alkotmányos érülete, s annál inkább kezdik átlátni román a ai, hogy a magyar csakugyan nem oly mérges oláhlál, mint eleinte kezdetek volt hinni. Az alsójárás követ-jelöltje b. Löwenthal volt, hibetű ő is szavazattöbbséggel bír.

Orbok.

Felvincz, sept. 24.

Aranyosszék alsó járása mint követválasztó kerületben a harmadszori követválasztás megtörtént stb., ezen választás éppen úgy jutath a világ elébe, mint történt; hosszadalmasság kikerülése tekintetéből, ha szíves lesz felvenni, megküldöm becses lapja számára azon jegyzőkönyv 2. száma alatti tételt, a mi ez: „Szavazatszedő bizottmányi elnök Zudor Károly afa, az országgyűlési alapszabály 57 §-kely értelmében a választó közönséget utasítja a választásnál megtartandók megtartására stb. ez okból visszautasíthatatlanul kéretett, hogy az éppen jelenlevő, már kétszer nagy többséggel elválasztott, s köztisztviselőben álló követé mlos Beldi Gergely ur nyilatkoznék az iránt: mi az oka, hogy miután ezen választókerület bizodalmit előbb elfogadva az országgyűlés helyén N.-Szebenben megjelent, onnan vissza vonult? másodízben pedig a követséget el sem fogadta. Ezen közohajtásra kinyilatkoztatván, hogy másodszori megválasztása el nem fogadása, első visszalépésének természetes következtetése, az első visszalépés igazolására pedig közohajtás után felolvastatván a N.-Szebenben folyó 1863-dik évi július hó 1-re hirdett országgyűlésre megjelent magyar és székyei kir. hivatalosok és törvényhatósági követek által 6 cs. apostoli kir. Felségéhez jul. 22-én 1863-ban tett legalázatosabb feliratot egyhangulag helyeselte, méltányolta és a maga elveivel megegyezőnek lenni nyilvánította, egyezsersmind az, azon legalázatosabb feliratot aláírt követé mlos Beldi Gergely urnak magatartásáért bizalmat szavazott, ki jelentette, hogy bár bányászor hívság is követválasztásra, mindig olyan követet igyekezik választani, kirol felteszi, hogy ugyanazon politikai hitet vallja; a miután 3-or a követválasztás megnyílt, eredménye lett, hogy báró Löwenthal Samuel kapott 194, László György román 99 és egy tiszt ur 11 szavazatot.

Felvinczről még tudatni kötelességemnek

tartom azt, hogy itten a községi képviselő-ségnek mult augusztus hó 31-kén történt intézkedése folytán, a községi három részére kiküldött bizottmányok felszólítása következtében, 18 óra alatt a magyarhoni szűkölködők számára aláíratott: pénz 51 frt 10 kr, buza 81 veka, törökbuza 240 veka, három ingyen szállás, s a lehető betegek ingyen orvoslása; s ezenkívül illő bérrel ellátva cselekménységben alkalmazandó 10—12 egyének elfogadása.

M. P.

II. VI. -Vásárhely, september 1.7

A vasuti munkálatok megkezdése még mindig kegyes óhaját és ígérét, mely ugy látszik addig tart, míg be jó a téli időszak, az esőzések, és ekkor majd e miatt nem lehet hozzá fogni. A szegényedésnek szomorító példái naponta adják elé magukat városunkban. Ezelőtt egy hónappal még nem volt ily szigorú a helyzet, mert kukuricizát reméltünk; de most miután ez csak a csutkával és térdig érő szárral számolt be, most — mondom — csak nem kétségbeeszt. Nem mondhatni ugyan, hogy gabona készlet ne volna, vagy hogy valami túlságos drágára volna a búzának — körül 9 frt — de mit ér ha annyi sincs, és nincs mód, hogy szerezzen a szegény munkás, ha csak nem rabol.

A megyei és városi hatóság mindent meg tesz, a mit megtehet az inség enyhítésére; még előbb gabonát szedtetett össze a vagyonszembaktól, mely a szegénység közt kiosztott, de mi ez annyi ezer száznak?

Annai okoskodással lépnek fel a lapokban, hogy „e kell, a kell, így kell, úgy kell” de mit ér az üres szó? mikor ha saját javaslatát életbeléptetésére néhány frtot kellene áldoznia, a legtöbb esetben nagy jámborul visszahúzódnék a ciklikiró. Nem mondom én, hogy mint egyesek nem tesztünk semmit az inség enyhítésére; de nem tesztünk mindent, a mi tőlünk telne. Mégis majd egy évtized, vagy több idő múlva nagy szóval hangoztatják egyik másik mostani birtokosnak nevét részrehajló ismerősi, barátai, hogy „ennyit s ennyit áldozott a 63-diki szűkség enyhítésére”, pedig vagyoni állásához képest annyit tett, hogy szegényen reá. A ki nem liszes, ne érte magára.

Színészeink is vannak, és dacára a szűk időnek közönségünk meglehetősen pártolja a színészetet, annyira, hogy legközelebb egy előadás Lángné az igazgatóné javára 55 frtot jövedelmezett. Egy műkedvelői előadás is volt színészekkel vegyest, azonban a műkedvelők nem látták jónak jótékony célra működni közre.

A szűrt meg volt; a szőlő apró szemű mint a szét, ezért kevés bor termett, holott ezelőtt egy hóval többet reméltünk, mint a tavalyi termés.

A napokban egy embert vertek agyon, mindössze 3 frt 50 krt vettek el tőle. A tetesek fogva vannak; az agyonvertnek ruhája árulta el őket, melyet a piacon árultak.

r. 1.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Mák aláírással a napokban küldettek szét Kolozsvár lakóihoz az intvények, melys szerint az illetők figyelmeztetnek, hogy „1863 III. quartal adóhátralék három nap alatt a városi pénztárba mulhatlanul fizessék be, mivel azontul a felsőbb rendeletek nyomán záloglás utján fog felvétetni.”

— A „Gazeta transilvaniei” egy Balázsfalván felállítandó román jog-academia érdekében vezérezik, felhívja a román nemzet fiait és községet, hogy e magasztos cél elérését hazafias önkényes adakozások utján elősegíteni siessenek, mert ugymond „egyedül a tudomány ad erőt, s egyedül ebben rejlik a román nemzet megmaradása, s emelkedésének biztosítéka.” Örmélen üdvözöljük ez alap-cszmét, melys szerint végre valahára a román publicisták átlátják, hogy nem sokat ér csupán a főszmára hivatkozni, s a közmivelődés érdekében ösztönözni szerencsét és sikert kívánnunk azon indítványhoz, miszerint a román hazafiak, a magyarok és szászok példájára, megalapíthassák mivltség-terjesztő intézeteiket! A ciklikiró reméli, hogy akadni fog 1000 román, a kik 10 évig évenként 10 frtot fizetni kötelezni fogják magukat, s ezenkívül a román községek valószínűleg egy-egy pár száz forinttal fognak járulni, mely uton a balázsfalvi jogegyetem meg lenne alapítva.

— A magyar kérdéshez, különösen ő Felsége Budára leutazásának tervéhez, a „Presse” — nem tudni, mennyiben alapos értesítés nyomán — a következő megjegyzéseket títzi: E tervnek — ugymond — az irányadó körökben csakugyan sok pártolója akad; de az államminiszterium részéről ellenmondással találkozott, s legalább arra vonatkozólag még nem állapított meg semmiféle kiinduláspont, annál kevésbé program. Egyuttal azt állítja,

az idéztik lap, hogy némely magyar notabilitások még az utolsó perczben erőfeszítéseket tettek azon terv érdekében. A „Presse” aztán beszél holmi „ő conservativek” — s Deákisták”-ról. Azoknak ezt adja szájköbük: „Lehetlen minmagunkat desavonálnunk, s a magyar országgyűlést egyszerű tartománygyűléssé bélyegeztünk; hadd egyezkedjék ki mindene-lőtt a király a nemzettel, s mi aztán minden engedményre készek leszünk.” Az utóbbiak pedig állítolag ugy nyilatkoztak, hogy forduljon a király bizalommal a nemzethez, látni fogja mily előékeny lesz ez.

— (Kettős halál.) Vajda János költő azon csapás érte, hogy Válaban közbecsületében élt szüleit édes atyját s anyját egyszerre veszíté; ezek ugyan is a baranyai szőlőhegy lejtőjén a ló által elragadtatva, a kocsiból oly szerencsétlenül buktak ki, hogy az anya szörnyet halt, az atya pedig a ló által összetapostatva, csakhamar gyászos véget ért. Az esemény szomorú feltűnést okozott az egész vidéken.

— Amerikában két hölgy politikai vitáiban összeveszett. Párbaia mentek, de hogy a férfiakat kiparodizálják, töltetlen pisztolyokkal akartak löni. Egyik pisztoly azonban véletlenül töltve maradt, s lövéskor az ellenfél mousselin szoknyáját szakítá szét. Erre a segéd nők, s minden jelen volt nő egyszerre eljált.

— Lyonban olyan selyemruhakélmét gyártanak, mely meverén áll, minden krinolín nélkül. Le is győzné a krinolín szoknyákat, de az a bibéje, hogy egy szoknyára való kelme 900 frankba kerül.

— A „P. H.” szerint Rudolf koronaherceg ő fensége a magyar nyelvet már meglehetősen folyékonyasággal, és jó hanguloyással beszéli. Most a cseh nyelvet kezd tanulni.

— Jálits Ferencz pesti nagykereskedő a magyar boroknak a távol keleten is jó piacot szerzett. Így Bataviába nem rég küldött 20,000 palackkal; legújabbán pedig Batavia, Melbourne, Singapore, Hongkong és Schanghaió újra 20,000 palackot rendelték meg nála.

— Lamansky a szláv nyelvek tanára, Szt.-Pétervárról Magyarországra jött a szláv népek között körutat tenni, nyelvismerteinek bővítése végett. Liptó-Szt.-Miklóson azonban utazását megzavarták. Rományait megvizsgálták, s azon okonál fogva, minthogy a lengyel mozgalmak jelen napjaiban az olyan idegen mint ő, a kinek utleleében nincs a személyes leírás, a ki az idegen könyvbe nem írta be nevét, s a ki tótul tud: gyanus; le-tartóztatták. Lamansky a bécsi orosz követ-séghez, s a magyar kancellárhoz folyamodott, hogy utját és tanulmányait folytathassa. Erre a válasz még nem érkezett meg Liptó-Szt.-Miklósról, de időközben Lamanskyt mégis szabad akarátjára engedék, irományait visszaadták, kettőn kívül, melyek egyike a helytartó-tanácsosá legújabbán kinevezett Franciscitól származik.

— „Times” kiszámította, hogy 1847-től 1861-ig Angliában, közel negyvenezer, tehát naponként nyolcz nő égett meg a krinolín által okozott gyuladás miatt. E szerint a krinolín által több áldozat esett el, mint a druidák oltárain, mint a magukat férjéik után megégető vad népek özvegyei között, mint az ázsiai lakosok vérpadján, s végre boszorkány-égetések idejében, hasonló időköz lefolyása alatt.

— Nagy Lajos, bankjegyhamisító mintegy 40—60,000 frt. ára hamis bankjegyet gyártott, a mint a vizsgából kitűnik. Elfogatása 11,167 frt 73 krba került az államnak. A törvényszék életfogytiglani börtönrre ítélte őt. Nagy Lajos föllebbezést jelentett be az ítélet ellen.

— Az angolok győzösebbek, mint az arabok. Ez a Kaiból érkezett hír nagy örömet ébresztett az angl sportsmanek köreiben. — Uyanis, Ali pasa, kinek leg-szebb arab lovai vannak egész Egyiptomban, azt állítja, hogy 4 mértföldnyi távolságban egy angol lo sem bir versenyt futni az arabal: a mire Halim pasa azt mondta, hogy az ő angol „Comparion”-jára kész akármi nagy össz-szege fogadni, akármi arab lo ellenében. S a fogadás eredménye az lett, hogy az angol pompásan megfutotta a kitűzött pályát, minden felőlő fáradság nélkül, s félmértföld-eld hagyta maga után arab versenytársát, mely alig birt lábain megállni, oly kimerülten ért a célhoz.

— Ujabb intés a Moldva-Oláhor-szágbá vándorlás ellen. Az „A.” kö-vetkező, figyelembe veendő levelet közöl K. o-s Ferencz bukaresti r. lelkész úrtól, e hó 9-ről: „Ma délelőtt 10 óra tájt beköszönt hozzám egy egészen szomorú jószág, csongrád megyei nagylaki Imre Gyász hazaak-fia. Ajánlva volt hozzám Háromszékről Ilye-falváról, minthogy ő székyei fiu, ki ezelőtt 23 évvel hagyta el a székyei földet s most, mielőtt Bukarestbe jött, szíve vonzalmát a szülő-föld iránt meg nem tagadhatja, meglátogatta engem látott kedveseit. Ő Skárda József utitársával egy német szövegű kérelmet hoz-zott egyenesen Kuza ő Fenségéhez, melyben 3 aláírással 466 evangélikus, 45 kath. és 36

g-n. egyesült csongrádmezei család nevében, 11 pont alatt azon feltételekkel kér felvilágosítást a hercegről, melyek alatt ezen kívándorolni akaró családokat a hercegsége elfogadandó volna, tölem pedig tanácsot kért, hogy mi uton módon tudna ő a herceg elé jutni? Én őt egy levél mellett az itteni cs. k. consulatúra utasítottam, megkérve egy ot-tani derék magyar hivatalnokot, miszerint legyen szíves őt b. Eder cs. k. consul ő méltóságához bevezetni és egyszerűsöd tolmácsa lenni. Derék hazánkba a szíves szolgálatot meg is tette, sőt ímént el is jött hozzám és engem a kívándorlás ügyével megismertetett, mit sietek ezennel hazámfiával tudatni. Magyarországon — ugymond — számyra kapott azon minden alapot nélkülöző hamis hír, miszerint Oláhországban Kuza fejedelem ő fensége hajlandó volna mintegy 20 ezer magyar-honi családot elfogadni, és azokat itt Oláhországban leteleíteni, adván minden család számára 32 hold földet. E hír annyira elterjedt, miszerint nemcsak egyesek, de név szerint a Kis Kun félegyházi tanács is kény-szerítve látta magát a tény valódi állásáról, a consulatúra által tudomást szerezni. Ezalatt több szerencsétlen családok megbizottjai is feles számmal kezdek Bukarestben mutatkozni, és consul ő méltóságát közbenjáról felkérni. Consul ő méltósága tehát felkereste Kuza ő fenségét, kitől ez ügyre nézve a kö-vetkező felvilágosítást nyerte: „Azon hírek, mintha ő fensége idegeneket akarna Oláh-országba teleíteni, a legkisebb valódi alapja sincs, nemhogy tömeges telepítésről lehetne szó, de még egyetlen egy idegen család sem vásárolhat Oláhországban magának jöszágot. Az országnak eladó földje egy talpalatnyi sincs és így sem pénzért, sem ajándékképpen itt idegen magának jöszágot nem szerezhet. A klastromi jöszágok tavaly adattak ki őt évre haszonbérbe, tehát haszonbérrel nem lehet még négy év előtt, de akkor is csak hon-fiasítottak vehetnek haszonbérbe, erős biztosíté-k mellett klastromjöszágokat. A ki mint föld-mivelé le akar Oláhországban telepedni, annak legelső mulhatlan teendője kívándorolni s itt magát honfiasíttatni s ezzel a hazai törvény-hatóságok alá adni. Még azon kívándorolt idegenek is, kik ezelőtt ötven, sőt több évekkel itten telepedtek, ma is jobbajóságban élnek, kiknek felszabadítására ő fensége az országgyűlés nélkül semmit sem tehet.“ Kö-rülbelül így választ adott Sándor János ő fensége báró Eder cs. k. consul ő méltóságának, jly választ kapott a nagylaki két deputatio is, melyek holnap a Verestoronny felé hazá-jokba vissza is indulnak. Még azt is hozzá-téve hivatalnok ismerősöm, miszerint consul ő méltóságának erősen meggyült a baja azon szerencsétlen hazánkfiával, kik részt mint deputatiók, részt mint egyesek ide ájtottak, és magokat valamely gonosz lélek által le-szalvány, most nincs annyjuk, hogy hazá-jokba visszatérhetnének. Így állván a dolog, remélem mind a polgári, mind az egyháza-tóság biven örökdió fog hazánkban, hogy a szerencsétlenek száma kívándorlás által ne szaporodjék.“

— Mit gondolt a „Botschafter“? — Nem lehet kétség az iránt — írja e lap — mit fog az er-délyi országgyűlés határozni a Reichsrathba való meghívás tárgyában. A követeknek a Reichsrathba menetele miatt a többi kir. pro-posíciók tárgyalását nem szükséges elhalasztani, mert mellet ezek a tartományi ülése hatá-rozata alá kerülhetnek, bizottmányoknak kel-lend tüzetesen tanácskoznok föltétlik; ezek pedig nem kell, hogy megszakasszák tevé-kenységüket. Hátha a bizottmányi kapacitáso-kat Reichsrathokká választják? — Kérde a „Vanderer“, s vele mi is; írja a „Hon.“

— A horvát nemzeti színház igazgatóta-nácsa borvát színművekre következő jutalma-kat birtokolt ki: A legjobb drámára 200 forint, az utána következőre 80 forint, a legjobb vig-játékra 120 forint az utána következőre 80 forint; kisebb mű lefordítására 40 forint. A be-adási határidő 1864-dik év május vége.

Nyilttér.

Ditrői rendes levelező urnak a „K. Köz-löny“ idei 105-dik számában álló „egy kis helyreigazítás“ ezim alatti nyilatkozatára s az abban közreadott bizonyítványra azt jegyzem meg, miszerint ambár a közlött bizonyítvány sem éppen azt állítja, mit r. levelező ur sértő tudósításában rá fogott; mind a mellett mint-hogy azon bizonyítvány olyat is tartalmaz és akar bizonyítani, melyre józanon hitet tenni nem is lehet, kétség alá vonom azt, hogy a bizonyítvány alálói annak tartalmára hitet tenni meztelennek. Nem hiszem pedig an-nálkább, mert az érintett bizonyítványt nem az alálók, hanem más a dologba érdekelt egyén fogalmazta, s hogy annak tartalmát az alálók fölfogták s kellőleg megértették e, csak akkor fogna kártilni, midőn annak tar-talmára bűntőlők keletene. Mindaddig tehát, míg r. l. ur őket arra — a maga rendes ut-

ján — meg nem bűntölteti, a közlött bizonyít-ványt semmit érőnek és megvetendőnek nyil-vánított, Azonban ha r. l. ur az ily-egyszerű bizonyítvány kiállítását a bizonyításra elégsé-gesnek hiszi s elfogadja, csak nyilvánítsa, mert szolgálói fogok én is az övének még számo-sabb bizonyítvány alálásával ellátott ellenbizo-nyítványt, csak hogy aztán nyugodjék belé abban, hogy az által kérdéses tudósításának alaptalansága és valótlansága bizonyítva le-end. Egyébiránt én a jelen bizonyítási tárgy-ban az igazság kiderítését nem éppen kizárá-lag a bizonyítók többségére, hanem főképpen azok szakképzettségére alapított, s midőn kö-zelebből az itteni intelligencia azon kitűnőbb tagjait, kik kérdéses beszédem elmondásánál jelen voltak, e tárgyi nyilatkozatra felszólí-tottam, azt adák tudomra, miszerint őök töb-ben, olvasva a r. l. ur által e lapok 105-dik számában közlétt bizonyítványt s megso-kalva r. l. urnak e tárgyból folytatott alapa-talan harszát, azzal szembe az igazság érde-kében kötelességöknek tartották nyilatkozni, s a nélkül, hogy általam arra felhiva lettek volna a r. l. ur által közlött bizonyítványt s az arra alapított „helyreigazítás“-sal szem-ben álló nyilatkozatukat e lapok tisztelt szer-kesztőségéhez már be is küldötték, *) én te-hát bizonyítvány közlése helyett arra ezennel hivatkozom, s kérem a tisztelt szerkesztő-séget annak az igazság érdekében közrebe-csátására, vagy bár szerkesztői jegyzettel annak így létéről nyilatkozatra, mely által fennebbi állításom igazolva leend, s így legalább azon-gyan sem fog fölmerülhetni, hogy a mellet-tem szóló bizonyítvány készítésébe részt vet-tem volna, s miután azon tisztelt hazafiak, kik fenn érintett nyilatkozatukat a tisztelt szer-kesztőséghez beküldötték, az itteni intelligen-ciaiak oly kitűnőbb tagjai, kik szakképzet-tségükkel fogva kérdéses beszédem irányá s magyarázásának minden esetre kompetesebb bírái, mint r. l. ur bizonyai, ezeknek alapján remélem r. l. ur belátandja azt, hogy kérdé-ses közleménye azon beszédéről, melynek el-mondásánál ő jelen sem volt, alaptalan és méltatlan.

Azt hogy a követnél a tudomány és böl-ceség szükséges, igenis tudom, s e részben r. l. ur oktatására nem szorultam, de én még azt is tudom hogy a követnél a tudomány magába nem elégséges kellék, hanem szüksé-ges hogy az szilárd hazafi jellemmel legyen párosulva, s midőn r. l. ur ebbeli nyilatkoza-tomat elferdítve, oly állítást fogott rám mely-et én nem mondtam, azzal szembe tett védelmi nyilatkozatom nem méltatlan s illetlen epéskedés, hanem a közlött rágalmommal szem-be erkölcsi kötelesség volt, s éppen r. l. ur azon fellépése volt méltatlan s illetlen epéske-dés, midőn ő e lapok idei 78-ik számában Gy.-Szt.-Miklóst megróttá azért, mert ez nem az ő közeli rokonát — sőt orát választotta kö-vetnek, a megválasztott követet pedig kisbe-bitette, s engemet hasonlólag a fennforgó rá-galmával sértett meg, s a mi hazafi jellemünk lealázásának romjain építette fel ön sőt orának dicsőretét, kinek azonban arra mi szüksége sem volt, minthogy az ő képességek és becsületes hazafi jellemét senki kétségbe nem vonta, s miután e tény, melyet r. l. urnak e lapok idei 78-ik számában álló tudósítása magában fog-lal, a tisztelt olvasóra bizom annak megíté-lését, hogy kinek fellépése volt közlünk méltatlan és illetlen epéskedés.

R. l. ur kérdéses tudósításaival szembe, a tények igazolták, miszerint Gy.-Szt. Miklósnak nem állott érdekebe más választani követnek mint a kit megválasztott, mert teljesítette ha-zafi kötelességét a szerént mint azt a köz ha-zye kívánta, s nem volt érdemes r. l. ur méltatlan megrovására, valamint a választó-kat is a megrovás méltatlannal sújtotta, a fen-nebbiek után azt hiszem bé fogja látni r. l. ur, miszerint legkisebb oka sincs nyilatkozatom visszabuzására várakozni, hanem a helyett az ő teendője teljesíteni azt mire általam felhiva van.

Végül, mintán r. l. ur meg volt győződve afelől, hogy én őtet jól ismerem, kár volt még házi számára is hivatkozni, mert azzal szembe juttatta a közelebbi múlt évben e la-pok hasábjain folytatott, s egy részt r. l. ur tollából folyt H—i féle polemikát, melynek a házi száma való hivatkozással történt bér-gy-zódése, ugylátszik váratlan volt r. l. urna, s abbéli munkásságát keserűen jutalmazta.

Kelt Gy.-Szt.-Miklósnak, sept. 23-án, 1863. Kedves Tamás.

*) Küldetett valóban hozzánk egy nyilatko-zat, de ki nem adtuk, minthogy az alálók csak hoz-zánk intézett levelekbe írták alá neveiket, nyilat-ko-zatuk alá pedig e szót írták: „többség.“ — E szó pedig nagyon is hitelt vesztette. Egyébiránt ezen ki-lencz alálók, kik állásuknál fogva hitelt érdemelnek, Ked-ves ur nyilatkozatát így fogalmazták: „a választandó követnél a tudomány nem csupán egyedül fölkellék, mi-vel ahoz még valódi hazafiság és jellemességre is ki-vántatik.“ — K. ur is így állítván fel saját tételét, úgy hisszük, hogy itt már a „nyilttér“ további vita is fele-lesleges, mert csakugyan végre is az egész nem oly nagy kérdés a mekkorát minden oldalról csináltak belőle. Szerk.

POLITIKAI HIREK.

Angolország. Lőndon, sept. 22. Az angol lapok közül még a legmérésékeltebbeket is ki-ragadta közönyükből a legújabb orosz válasz. A „Times“ szerint nem lehet azt beszánko-dás nélkül olvasni. Az orosz diplomácia elei-től fogva csak abban mesterkedett, hogy időt nyerjen. Most itt a tél, s azt hiszi nyert pere van. Azonban ha a lengyelek kihúzzák a te-le-et, Európa a jövő tavasszal bizonyosan nem lesz oly békés hangulatú, mint most.

A „Morning Post“ hasonló szellemben nyi-latkozik. Oroszország alkudozása hajlama ed-dig csak szinlett volt, hogy időt nyerjen; ben-sőleg nem gondolt egyébre, mint a mit Mu-ravieff cselekszik. De eljő a számolás napja, hamarabb mint Pétervárt gondolnak.

A „Daily News“ inti Oroszországot, ne bízzék abban, hogy a három hatalom egyet-értése azonnal megváltoznék, mihelyt tette-re kerülne a dolog; mert a francia császárság koronás democrácia s a Napoleon dynastia megűzti, a mivel a lengyeleknek tartozik.

Legjobbban szőnyűködik a „Spectator.“ E nemzedék értéke, ugymond, nem lőtt oly ba-kot a diplomácia, mint a lengyel kérdésben. Hat hóap olta faradotnak korunk első diplo-matái, Palmerston lorddal és Napoleon császár-al ellük, hogy egy hatalomtól, a mely polgárisodottnak nevezi magát, egy vagy más engedményt csikarjanak ki Lengyelország szá-mára. Ez a hatalom nem rég egy nagy ka-taloni vereséget szenvedett és bensejében nya-kig van a sok mindenféle bajba elmerülve. A diplomaták részén van történetesen a jog és igazság is. S im mégis! Oroszország egész nyugodtan daczol a hatalmakkal. Tavaszra egy nemzet talán el lesz törölve a földszíne-ről! Nagy bűn és annál szomoróbb, mert angol bailepés eredménye. Ha a brit kabinet eleitől fogva egy cselekszik, a mint a fran-czia kormány cselekedni hajlandó volt, a czár nagy bihetőséggel engedett volna. Így azonban oly fenyegetések által, a melyekről előre ki-volt mondva, hogy Anglia azokat soha sem fogja valóítani, Russel lord csak sarkantyazta az orosz kiírtó párt kegyetlenségét. Lőndonban egyengelték Muravieff utait; s majusban a francziák császára vagy cselekvőleg fog-felépni, vagy kénytelen lesz bevallani egy oly vere-egét, a melyet egész Franciaország ki fog fűtyölni. S akkor talán a lengyel földön még csak ama szegény parasztok lesznek meg, a kiket az orosz közlönők annyira dicsérnek a „többségek tiszteléseért.“

Franciaország. Páris, sept. 22. A francia sajtó őszbhangzó véleménye szerint a diplomatiai téren a három hatalomnak még csak egy ultimatum szerit jegyeznie volna hátra a lengyel kérdésben. Némely lapok oly érte-mel czölzásokkal élnek, mintha az e feletti megegyés már létre is jött volna a három kabinet között; míg a legkétkedőbbek is csak valószínűnek tartják, habár éppen nem lehet-lenek. A „France“ szerint egy Oroszország-hoz intézendő közlés valószínűleg egyéb va-lami lesz, mint közönséges jegyzék; oly ok-mány, a melynek a diplomácia nyelvén más neve van. Még eddig azonban nem lehet tud-ni, hogy a hatalmak mire határozzák el ma-gukat az újabb események következtében. Anyai bizonyos, mind csak a „France“ sze-rint, hogy Oroszország nagyon családott, a mi-dőn azt remélette, hogy Ausztriát elszakaszt-batja a nyugati hatalmak szövetségétől, és hogy a diplomatiai téren kötött szövetség soha sem fogja tetleges fellépésre vezetni. A vá-laszjegyzékhez csatolt emlékiratról azt mondja a „France“, hogy az a legnagyobb mérték-ben ildomtalan, s a közvéleménynek inkább ingerlésére mint nyugtatására, a hatalmaknak inkább elkeserítésére mint meggyőzésére al-kalmas. Különösen sértő az a modor, a mely-ben a bécsi szerződés taglalva van: mintha 1815-ben Oroszország lett volna az egyetlen hatalom, a mely az egész világ sorsát kezei-ben tartotta, Franciaország pedig a legyőzött fél. Erre ugyan az 1815-diki legyőzött, a ki elég lényes elégtételt vett magának a water-lói vereséget, ma csak mosolyoghat; azonban nem több e mint eszélytelenség ily fájdalmas emlékeket felbolygatni egy oly nemzetben, mint a francia? Igen — így végzi a „France“ — az orosz emlékirat ugy alakjára, mint követ-keztetéseire nézve ildomtalan. Mi fog be-lőle következni, azt a nevezett lap lehelelen-kent tartja előre megmondani. De ha a péter-vári udvar a maga akaratát és érdekét oly határozottan felebe teszi a szerződéseknél, könnyen megtörténhetik, hogy a hatalmak, tá-maszkodva e diplomatiai okmány szövegére és szemlére, kijelentik, hogy Európa, Orosz-ország tetleges eljárása által szintén fel van oldozva ama szerződések kötelező ereje alól.

Az „Opin. nat.“ abban is sértést lát Fran-cziaországra nézve, hogy az orosz kabinet a régi lengyel tartományokat ki akarja hagyni a kérdésből.

A „Temps“, a „Patrie“, sőt a „Presse“ is azt hiszik, hogy a diplomatiai játéknak vége van; igaz, hogy ez utóbbi lap hozzá te-

szí, hogy csak oly feltétel alatt, ha Anglia és Austria szorosabban szövetkeznek Franciaor-szággal.

A párisi bűrzere nagy benyomást tett az a körülmény, hogy a „Moniteur“ ugyanazon rovatban s ugyanazon nagy betűkkel közölte a lengyel nemzeti kormány nyilatkozványát, a hol és a melyekkel egy nappal előbb az orosz stűrgöny közölte volt. Némelyek e tüntetésben a felkelt lengyelek, mint hadviselő fél elisme-rését látják; mások a Gortsakoff kihívó mo-dorának oly ellenséges visszatörését, hogy abból azonnal a nemzetközi érintkezés meg-szüntetésének, illetőleg Budberg báró elutazá-sának kell következni. Elég, hogy a bűrze egy nagy áresélet fogadta az „eseményt.“

Németország. Berlin, sept. 23. A „Kr. Ztg.“ írja: Ma megy a válasz a fejedelemhez és szabad városokhoz a frankfurti fejedelemgyűlés közlött határozataira. Austria és szövetségeseinek javaslatai el vannak vetve. A szövetségreform feltételitől kitűzve: egyen-jogság Austriával; mind a két nagy hatalomnak veto-jog; s a szövetségi képviselőknek más szervezete.

A „Nord. d. A. Ztg.“ közli a ministerium előterjesztését, a melyben a frankfurti állapí-tmányok elvetése javasolva van. A ministerium panasolja, hogy az osztrák reformterv hiányosan volt közölve és később, mint a többi fejedelemhez intézett meghívó irat kelete. Az előterjesztésben fel vannak hozva, mint kívá-natok: a két nagy hatalom veto-joga minden háborúizés ellen, valamint a szövetség terü-lete nem lesz megtámadva; Poroszországnak a directoriumban teljes egyenjogsága Austriá-val; a nemzeti képviselőknek közvetlen vá-lasztása és terjedelmesebb hatásköre. A mi-nisterium javasolja, hogy a király tagadja meg beleegyezését az osztrák javaslatról; a fenebbi pontok felett kezdjen értekezni a szö-vetség tagjaival, s ha hajlandóság mutatkozik, hívjanak össze ministeri értekezletet egy más reformterv megállapítására, a mely vagy a nemzet választott képviselőinek vagy az egyes államok országgyűléseinek lenne előterjesz-tendő.

Orosz- és Lengyelország. Egy sept. 23-i távirat szerint a „Gazeta naradowa“ je-lenti: A lublini kormánykerületben nagy moz-galom uralkodik s erőlesen foly a fegyver-kezés. Ember- és fegyverben nincs hiány, csak ügyes tisztekben. A lublini kormánykerületben Rucki, Kuzma, Wierzbicki, Gozdawa, Lini-cki és Marecki csapatjai állanak, ezeken kívül még néhány kisebb csapat és számos csendőrszázal alakulóban. Podlachiában van-nak Krysinski, Jankowski és Zielinski osztá-lyai. Ellenben Grzymola közelebből kényte-len volt csapatját szétbocsátani, hogy a be-kerítés elől menekülhessen.

A Berg tábornok elleni merényletről írják a „Schles. Ztg.“-nak: a mint a ledobott kézi gránátok elpattantak, a tábornok megállította a szeret, s mind ő maga mind a hadsegé-de kiszállott. A gőz elszállása után, látták, hogy egy cserkesz a lovával együtt földön hever. A tábornok hangosan kiáltotta: „Sem-misítetek meg mindent!“ s a val kocsi-jába vetvén magát elvágott, s azonnal kezdődött a romlás. Mindent a mi a házból volt fel-prédáltak, az utcára hányták, s ott hamuvá égették. A ház lakói (mintegy 1000 lélekre teszik) nem- és kordülönőség nélkül elfogták s legdurvább bántalmazások közt a várba hurcolták. Éjféltkor végződött a borzasztó je-lenet.

Ujabbak. Berlin, sept. 25. Egy varsói levél szerint az orosz kormány a zárdákban nyomdákat és katonai szabóműhelyeket fede-zett fel. Ennek következtében elhatározta, hogy a zárdákban rendre mind meg fogja rakni katonasággal. 23-án este a zsidók kiengesztelési ünnepe közakok rohantak meg a syna-gogát; az imádkozó zsidókat kivetették, a szentségeket összerombolták, s több egyét elfogtak minden ok nélkül.

Napoleon császár a Berg tábornok elleni merény után követett barbar eljárás ellen táviratilag tiltakozást intézett Pétervárra.

— Krakó, sept. 25. Zielinski a „varsói gyermekek“ (360 főnyi csapat) élén, két rotta orosz gyalogságot Szwecow vezérlete alatt Czersknél megvert s 60,000 rubel pénz-szállítmányt elvett tőlük.

— Páris, sept. 25. A „Nation“ írja, hogy Franciaország felszólította Ausztriát, hogy mintán a hat pontot ő fogalmazta, lép-jen fel kezdeményezőleg a hat pont forma-szerit elfogadásának követelésében Orosz-or-szágtól.

Bécsi bűrze September 28-án: Nemzeti köl-csön 82.15. 5%. Metalliques 76.20. Bank-rész-vény 79.20. Hitel részvény 188.70. Váltó Lon-donra 111.20. Ezüst 111.—. Arany 5.33.

1860-diki Állam kölcsön 98.85.

September 26-án: Urbéri kárpótlási kötvény: Magyarországi 76.75. Erdélyi 74.25.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DANIEL.

HIRDETÉSEK.

HIVATALOS.

Sz. 2589—1863

(202)

(3—3)

Házhely eladási hirdetmény.

Kolozsvár sz. k. városa közönségének tulajdonát képező azon pusztá hely, mely a lebontott ugynevezett Monostorkapunak alaphelyéből a kilmonostorutca kezdetén az északi oldalon az ottan tartatni szokott tizedi vízfecskeendő színje helyével együtt 26 1/4 □ öl területű; valamint szintén az eladandó pusztá hely északi oldalát elrekesztő vékonyabb s a néhai Décsi János féle (sétatérutcai 2-ik sz. alatti) teleknek keleti végénél Kandia utca felé vonuló magasabb s vastagabb várfal részek is, a városi v. e. közönségnek f. év június 6-án kelt, és tanács által is osztott 152—1863 l.özs. számú végzésénél fogva részint helyszelése, részint pedig utcaadiszítás tekintetéből örök áron a legtöbbet ígérőnek kész pénzért s mindenesetre a beépíthetősre kijelölendő helynek, egy a vevő által bemutatandó s a Tanács és v. e. közönség által helyben hagyandó terv szerint a lehető leg-
rövidebb idő alatti díszes beépítetése föltétele alatt eladatni határozatván; a földiáltsái ár 1.ör a pusztá helyre néve 600 az az hatszáz oszt. forintban, 2.ör a vékonyabb várfalra nézt 40 frt 7 1/2 kr az az negyven forint hét és öt tized krban, 3.ör a vastagabb várfalra nézt pedig 85 frt 3 1/2 kr az az nyolcvanöt frt három és öt tized krban, összesen tehát 725 forint 11 krban az az hatszáz huszanöt frtban és 11 krban állítatván meg.

Vásárolni vágyók a f. év october 12-én d. e. 9 órakor tanácsbáznál az emeleten 4 ik számú gyűlésteremben tartandó nyílt árverésen s a földiáltsái összeg 10% nak báuatpénzül letétele, és birtok vásároltatási képességük, valamint az építés igényelte vagyoni tehetségük biteles tanúsítása mellett megjelenni felhivatnak.

Az örök vásári szerződés föltételei felől értesítést vehetni esk. közs. szónok t. Simon Elek úrtól tanácsbáznál emelet 3 ik számú irodában.

Kolozsvár sz. k. város Tanácsának 1863-ik év sept. 12-én tartott üléséből.

Kiadta Elekes András, b. aljegyző.

NEM HIVATALOS.

(203)

(1—3)

Figyelmeztetés!

Alólírt KOMLÓKERTI vendéglős, valamint a nyári saison alatt kitünő pártolásnak örvendett, épp úgy reméli jól berendezett téli helyiségében jóízű ételei, italai és pontos szolgálata által a nagy érdemű közönség pártfogását kiérdemelni.

Kolozsvártt, sept. 29-én, 1863.

AJTAI LÁSZLÓ.

(204)

Pályázat.

(1—1)

A krizbai év luth. megyében egy második tanítói állomás állítatván fel, 300 osztrák forint, szabad szállás és 10 öl fa évi fizetés mellett, a hová egy seminariumot végzett, és ezen hivatalra tökéletesen kiképzett egyén kívántuk, nevezetesen, hogy a zenében különösen járass légyen és orgonálni tudjon.

Teendője: egész éven által gyermek tanítás, kivéven a feriatkat, templomi szolgálata és harangozás.

A ki ezen állomást elnyerni kívánja, jelentse magát alólírtaktál october 20-káig a megkívántató bizonyítványokkal ellátva.

Krizba, september 13-kán, 1863.

A helybeli Presbiterium

Förizs Márton lelkész, Buna Sándor, Illyés János.

(203)

(1—8)

Főnyeremény
200,000 frt.

Havanként
egy húzassal.

Most csak 1 frt 50 krjával oszt. ért.

1/4, 3 frtért 1/2, és 6 forintért 1/4 sorsjegye kapható: a November 25-én és 26-án húzandó az idevaló kormánytól felügyelt s biztosított nagy és

új állam-nyervény sorsjátéknak,

mely 14,800 nyervénnyel: 200,000, 100,000, 50,000, 30,000, 25,000, 20,000, 15,000, 12,000, 10,000, 6000, 5000, 4000, 3000, 2000, 117-er 1000, 111-er 300 és 6333-er 100 nyerrészetet tartalmaz, és az alólírt által helyt fizetődik, vagy bárhová elküldetik.

Az egész egy millió 367,300 frt betételi összeg, e szerint a résztvevőknek esik.

A terv szerinti szabadjegyek a húzás után azonnal fizetendők. Mivel a betevőkre nézve ily kedvező s előnyös feltételek mellett, a részvét ezen sorsjegyek iránt kétségen kívül jelentékeny leend, kéretnek a megrendeléseket, mentől korábban s egyenesen az eladással megbízott főpénzesedő

A. GRÜNBAUMHOZ

a Ménusi Frankfurtba 11 számú Cipőutczába küldeni.

Hivatalos terv. és lajstrom a résztvevőknek díj nélkül küldetik.

A megrendeléseket kéretnek németül intézni.

Ezen sorsjegyeket nem kell az ugynevezett igérvényekkel, részvényjegyekkel fölszerelni.

(205)

Értesítés.

(1—1)

Alábbirt hálás köszönetét nyilvánítván azon tisztelt pártfogóinak s vendégeinek, kik engem itt helyben a „Magyar koronához“ czimzett vendéglőmben meglátogatni méltóztattak; van szerencsém ezennel tudatni, hogy e f. év october 1-ső napján kezdve a fő piacon lévő ugynevezett

„KÉT PISZTOLYT“

vettem ki haszonbérbe.

Midőn egyfelől helybeli s vidéki pártfogóimat s vendégeimet felkérem, hogy engemet látogatásaikkal ottan is szerencsétlenségnek; úgy más részről magam is ígértem, hogy jó izű étel s ital, pontos szolgálat, illendő számolat által azoknak kegyét kiérdemelni, törekvéseimnek főbbike leend.

Szász város, octoberben 1863.

BARCSAY FERENCZ, vendéglős.

Nyomatott az ev. ref. főtanoda betűivel (Bel-farkasutczá 74 sz.)

(206)

A nagyfalusi rész jöszághoz tartozó hosz-aszói praediumban 112 hold 553 négyszögöl legelő, és éppen evvel egy tagban 60 hold 937 négyszögöl kaszáló több évre is haszonbérbe kiadó a jövő 1864 ik évi Szentgyörgy naptól kezdve. Értekezhetni fölté Szil. Nagyfaluban f. é. november közepéig, azonútl Kolozsvártt özvegy Simó Károlynénál belsőmagyarutczá 439 számú háznál.

(166)

Bérbe kiadó bólt és szállások.

(1—3)

A két viz közt a malommal átellenes soron 26. számú telken jövő szentmihály-napon kezdve következő kiadó szállások vannak:

1-ször. A földszinti soron elől egy szoba, mely boltnak is használatbó mellett egy oldalszoba, közből konyha, hátul két szoba, melyek egyike kamarának használatbó s használatbó.

2 szor. A telek háttérében egy nagy terem, mellett konyhával használatbó előszoba, azon tul két szoba, melyek a haszonbérő kényelmére ki fogtak újittatni.

Az 1-ső tétel alatti lakosztályból kiadható csak a két első szoba és konyha is.

Értekezhetni a „K. Közlöny“ szerkesztőségénél.

(197)

Hirdetés.

(4—4)

Mics gr. Bánffy Béla urnak Tordamegyében a Marosfolyam partján fekvő rész jöszága, illetőleg udvarilaka, a piac közelében lévő vendégfogadója, folytonos korcsmároltatási joggal; az országos és béli vásári jövedelmekből az irt gróf urra eső osztalék: továbbá a m. ludasi határon tagosított összes földbirtoka u. m. 164 hold 1480 □ öl kiterjedésű szántóföld, 338 hold és 620 □ öl kaszáló, és 889 hold 1483 □ öl kiterjedésű legelő, a jövő 1864-ik évi aprilis 24 ik napjától kezdve, hat egymásután következő évek-re, haszonbérbe lévő kiadó: a kivenni szándékozó jelen évi december 25 kéig értekezhetik arról Kolozsvártt, k-szenutczában 47 sz. alatti báznál lakó Ürmösi Samuval, kinél a haszonbéri szerződény feltételei is megtekinthetők.

Stein János

könyvkereskedésében Kolozsvártt s általa minden könyvárusnál kapható:

Az URBÉRISÉG ERDÉLYBEN

szerkeszté

Grimm József

jogtudor, cs. k. helytartósági tanácsos, a vaskorona érdemrend lovagja sat.

Nagy nyolczadon 24 iv. Ára 2 frt o. ért.

A szerkesztő ur mint a jog- és politiai irodalmi téren működő, a legtovább kö-
rökben tiszteljesen ösméretes el nagyobbára Erdélyben, több évi működése országában, mint államhivatalnok a legjobb emlékeztetben. Mintbogy a szerkesztő urnak neve és irodalmi híre tökéletes biztosítékot nyújt az előbb megnevezett könyv használatbó és érettsége végett, a kiadó kereskedés nem tartja fölöslegesnek annak értékét különösen ajánlani és bátorodik ennekutánna itten csakis e mű dús tartalmi kimutatását előadni.

De nem mulathatja el a kiadó-tár, a volt földbirtokos, hivatalnok, ügyvéd és jegyző urakat, a papságot és közsegeket, ezen könyvnek gyakorlati értékére figyelmeztetni, a miről főképp e könyv toldaléka szól.

Tartalom: Bézvezetés.

Első szakasz: Jogtörténelmi vázlata az urbériségnek.

I. Tettleges és törvényes kiképzése az urbéri viszonyoknak, az 1819—20 évbeli urbéri öszveirásig.

II. Az 1819/20-beli urbériség öszveirásának alapja és rendezése.

III. A kormánynak további kísérletei az urbériségnek alkotmányos útoni létrehozatala végett. A parasztnak jogi-állása és a tettleges jobbágyi viszonyok megszüntte 1846 ban. Külömböző nevei a földesurasági alattvalóknak. A földurasági batalom. Az 1846/47-beli urbéri törvény és az 1848-beli országgyűlésben az urbériséget érdeklőleg hozott határozatok.

IV. Az urbérikötelékek fölbomlásáig megjelent fontosabb törvények:
a) Bizonyos pontok 1769 ből b) országgyűlési czikkek 1791-ből (XXVI XXVII és XXX. c) Törvényezikkek 1847 ből. d) Törvényezikkek (IV és V) 1848-ból.

Második szakasz: Az urbér és dézma viszonyai felbomlása.

I. Az 1848-beli országgyűlési határozatai, az urbéri viszonyok megszüntetését érdeklőleg. Az urbérviszonyok alakítása az országos zavarok korában. A felbomlott urbérviszonyokból képzett földesurasági és alattvalói jogok és tartozások végleges rendezésére tett előmonkálatok.

II. Működési köre a politikai batóságoknak urbéri ügyekben és kezelése az urbéri viszátkodásoknak in via politica (politikai úton).

III. A földesurasági alárendeltetésről és az urbéri viszonyok kiképzéséről, a székely és szász földön.

IV. Tettleges és törvényes kiképzése a dézma viszonyoknak. Megszüntetés a dézma szolgáltatásnak. A dézma szabadék (patens) és a dézma kárpótlás végrehajtásának munkálata.

V. Az urbéri viszonyok és dézma megszüntetését és rendezését érdeklő legfontosabb törvények: a) császári szabadék 1854 jun. 21-ről (földtehermentesítési szabadék); b) császári szabadék 1858 sept. 15-ről (dézma szabadék.)

Harmadik szakasz: A földtehermentesítés létesítése.

I. A földtehermentesítési országos bizottmány (alapigazgatóság) és annak működési köre. Az urbéri kárpótlás végrehajtásának mütetele. (Bejelentés, bitelesítés és kiszámoltatás.) A késlelvény. Törvényzési utalása az urbéri kárpótlási tőkének. A megváltási kezelés. Az urbéri törvényezések működési köre.

II. Alapja vagy kulcsa az urbéri kárpótlásnak. Ezen alap helyességének okszerűsítése. Az urbéri kárpótlás végrehajtása és az elért eredmény hamis bírálatának czáfolata.

Toldalék: I. Laistroma valabány földbirtokos uraságnak az 1 szám alatti kimutatásban foglalt birtokok megtalálása végett, a tételszám kijelölése mellett.

II. 1-ső Kimutatása az öszves urbéri birtokoknak, kijelölve a volt birtokosság, a kárpótlott állományok számát, azok urbéri területét, a kitudott kárpótlási tőke nagyságát és a birtokoknak község (vármegye, szék, vidék) szerinti megnevezését.

III. 2-dik Kimutatása valabány angab. evang. papságnak és az erdélyi a. e. fő-consistorium alá rendelt helvét hitűeknek, kik a papi dézmatizált járuléknak részesedtek, kijelölve minden papsizéknek a kitudakolt dézma kárpótlási tőkéjét és az egyes papsizékek által évenként fizetett census cathedratienst.

IV. 3-dik Kimutatása minden közsegeknek in fundo regio és megyékben, a hol a fiscalis dézma részint in natura, részint egyezménykép meghatározott áltános tized-vagy törvényszerűleg kijelölt dézma bérben fizettetett; ezenkívül vázlata ezer dézma kiterjedésének és tárgyának az arra vonatkozó törvények és az 1848 béli tettleges állás mérlege szerén.